JEAN ECHENOZ

KOŞMAK

TÜRKÇESİ MEHMET EMİN ÖZCAN

HELİ
KOP
TER

Koşmak / Jean Echenoz

özgün Adı Courir

Türkçesi Mehmet Emin Özcan

Le traducteur a beneficie pour cet ouvrage du soutien du Centre National du Livre Çevirmen bu çeviri için Centre National du Livre desteği almıştır

Kitap Tasarımı Bülent Erkmen

Tasanm Danışmanlığı BEK

Grafik Uygulama ve Baskı MAS Matbaacılık A.Ş.

Kâğıt Hane Binası Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi No. 3 34408 Kâğıthane-Istanbul Sertifika no: 12055 t: (0212) 294 10 00 f: (0212) 294 90 80 e: info@masmat.com.tr

1. Basım Ekim 2012, İstanbul

2. Basım Şubat **2015,** İstanbul

ISBN 978-605-5819-33-0

Helikopter Kitap Yayınevi Ltd.

Kâğıt Hane Binası Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi No. 3/1 a 34408 Kâğıthane-Istanbul Sertifika no: 12348 t: (0212) 294 65 55 f: (0212) 294 65 56 e: kitap@kitapyayinevi.com w: www.kitapyayinevi.com

Helikopter bir Kitap Yayınevi Ltd. kuruluşudur.

JEAN ECHENOZ

KOŞMAK

TÜRKÇESİ

MEHMET EMİN ÖZCAN

ANLATI

1

Almanlar Moravia'ya girdi. Ada, motosikletle, arabayla, kamyonlarla, ayrıca faytonla geldiler, peşlerinde topçu birlikleri ve lojistik birlikleriyle, sonra bir de yarım paletli küçümen zırhlılarla, fazlasıyla değil. Tiger ve Panter gibi büyük tankları görmenin zamanı gelmedi henüz, yağ lekelerini gizlemeye birebir siyah üniformalı tankçıların kullandığı tanklar. Tek motorlu Taifun model birkaç Mes-serschmitt keşif uçağı konvoyun üstünde uçuyor, ama sadece her şeyin rahatça ilerlediğinden emin olmak için, silahları bile yok. Tatlı ve ani bir işgal bu sadece, ağrısız bir ilhak, tam bir savaş değil doğrusu, işte, Almanlar geliyorlar, yerleşiyorlar, hepsi bu.

Harekâtın yüksek rütbeli komutanları Horch 901 ya da Mercedes 170 model otomobillere binmişler; ince ince kıvrılmış gri perdelerin kapattığı arka camlarından generaller pek iyi seçilemiyor. Üstleri daha açık faytonlarda uzun paltolu, kalkık şapkalı, çene altında yakalarına demir haç bağlı, alt rütbeli subaylar oturuyor. Atlar ya diğer subayları ya da sahra mutfaklarını taşıyor. Birlikleri taşıyan kamyonların modeli Opel Blitz ve ağır Zündapp marka sepetli motosikletleri, metal yakalı, kasklı jandarmalar kullanıyor. Bütün bu ulaşım araçlarını, beyaz daire içinde, artık uluorta gösterilmeyen özel bir siyah haçın olduğu kırmızı flamalar süslüyor, ayrıca subayların kollarında da aynı şekildeki kol bantları var.

Altı ay önce bütün bu küçük topluluk Sudetler bölgesine geldiğinde bölgedeki Alman uyruklular tarafından nispeten iyi karşılanmıştı. Ama şimdi, Bohemya-Moravia sınırı aşılınca, gri bulutlu göğün altında daha soğuk bir karşılama var. Prag'da sokaktaki insan taş gibi sessiz ve Mora-via dolaylarında, insanlar yol kenarlarına dizilmiyor. Yola çıkma tehlikesini göze alanlar bu alayı meraktan çok kuşkuyla izliyorlar; açıkça surat asıyor değiller, ama bir şeyler onlara bu işin şakasının olmadığını söylüyor, asık suratlılığın sırası değil.

Emil bu seyircilerin arasına katılmadı, çünkü yapacak başka çok işi var. Öncelikle, ailesinin maddi gücü yetmediğinden üç yıldır okula gidemiyor, fabrikada çırak olarak çalışıyor ve bunun da şakası yok. Sonra, atölyeden çıktıktan sonra, ilerde çırak olarak kalmak yerine başka bir şey olma fikriyle kimya kurslarına gidiyor. Nihayet eve biraz erken döndüğündeyse bahçede babasına yardım ediyor; süs bahçesi değil, evin yiyeceğinin yetiştirildiği bostan bu, hele hele bunun hiç şakası yok. Emil on yedi yaşında; üçgen biçimli yüzü olan, epey yakışıklı, oldukça uslu ve hep gülen, güldüğünde de büyük dişleri görünen uzun boylu, sarışın bir delikanlı. Gözleri açık renkli, sesi yüksek perdeye yerleşmiş, fazlasıyla beyaz teni, güneşten sakınanların tenlerinden. Ama bugün güneş müneş yok.

Neyse işte, Almanlar Moravia'ya girdikten sonra yerleşiyorlar ve Emil'in doğduğu yerin yakınındaki kömür ve çelik kenti Ostrava'yı işgal ediyorlar; burada çok sayıda sanayi bulunuyor, en önemlilerinden ikisi, Tatra ve Bata, yol almayı sağlayan araçlar öneriyor: biri araba, diğeri ayakkabı. Tatra çok pahalı, çok güzel arabalar tasarlıyor, Bata ayakkabı üretiyor, pek fena değil bu ayakkabılar, pahalı da değil. Iş arayan biri, ya birine ya ötekine gider. Emil Ostrava'nın güneyinde yüz kilometre mesafedeki Zlin'de, Bata fabrikasında buldu kendini.

Meslek okulunda yatılı okuyor ve kauçuk bölümünde, basit bir işte çalışıyor; burası öyle kötü kokuyor ki herkes uzak durmayı tercih ediyor, ilk başta onu yerleştirdikleri atölye, her gün iki bin iki yüz kauçuk tabanlı spor ayakkabısı üretiyor ve Emil'in ilk işi, dişli törpüyle bu tabanları düzeltmekti. Ama iş yükü korkutucu, hava soluna-maz, çalışma hızı çok fazlaydı, en küçük hata cezalandırılırdı, küçücük bir gecikme zaten cılız olan maaşından kesilirdi, kısa sürede maaş alamaz oldu. Bu yüzden görevini değiştirdiler ve kalıp hazırlama işine verdiler; zorluk bakımından öncekini aratmıyor, ama o kadar kötü kokmuyor, Emil bu kez beceriyor.

Bütün bunlar biraz zaman alıyor, sonra durum biraz düzeliyor. Emil, elinden geldiğince ders çalışarak Kimya Enstitüsü'ne atandı ve orası nispeten daha iyi. Asit tüpleriyle dolu buz gibi bir hangarda selüloz hazırlama işi söz konusu olsa da Emil bunun daha iyi olduğunu düşünüyor. Gerçi laboratuvarda viskoz arıtma ya da yapay ipek geliştirme işlerini tercih ederdi, ama o işlere geçmeyi beklerken şimdiki işini sevdiğini belli ediyor.

İşini öyle seviyor ki, ondan memnun kalan başmühendis, Yüksek Okul'da akşam derslerine devam etmesi için yüreklendiriyor onu. Yavaş yavaş kendi halinde bir Çek kimyagerinin meslek hayatı ufukta beliriyor.

Fabrikada tek sorun: bütün dünyaya ihraç ettikleri ayakkabılardan hep daha fazla satmayı arzulayan, ki anlaşılır bir şey bu, ve çalışma verimliliğini olabildiğince ileri götürmekle yetinmeyen Bata tesisleri her yolla adını duyurmak istiyor ve akla gelebilecek her tür reklam aracını kullanıyor. Başka girişimler bir yana, bütün stadyumlarda markanın renklerini giyecek olan bir yerel futbol takımıyla anlaşmışlardı. Emil bunlarla pek ilgilenmiyor, ama, buyurun bakalım, her yıl Zlin Yarışı dedikleri bir koşu düzenliyorlar; bu yarışa bütün meslek okulu öğrencileri firmanın amblemi bulunan formaları giyerek katılmak zorunda. Ve işte, Emil bundan nefret ediyor.

Zaten spordan hiç hazzetmez. Boş zamanlarında aptalca top peşinde koşan kardeşlerine ve arkadaşlarına neredeyse küçümseyerek bakıyor. Bazen onu oynamaya zorladıklarında, bedeni istemese de oyuna katılıyor, beceremiyor, kurallardan bir şey anlamıyor, ilgileniyormuş gibi davranıyor, top gelmesin diye başka yerlere bakıyor, zaten topun nereye gideceğini de bilmiyor. Ve eğer şanssızlık sonucu top ayağına gelirse Emil ondan kurtulmak için herhangi bir yöne doğru, çoğunlukla da kendi kalesine doğru, büyük bir tekme savuruyor.

işte böyle, Zlin Yarışı’na Emil hiç mi hiç ilgi duymuyor, zorunda kaldığı için, istemeye istemeye katılıyor, bu angaryadan elinden geldiğince kaytarmaya çalışıyor, ama boşuna. Her defasında, yarış dışı kalmak için, depardan bir saat önce ayak bileğinde ya da dizinde acı veren bir yarayı öne sürüp topallamaya başlıyor, ama boşuna, abartıyla yüzünü buruşturup acı acı inliyor, ama boşuna, doktorları hiç kandıramıyor. Yarışa girecek, şart, iyi bari, giriyor. EmiTin sporu sevmemesinin bir başka nedeni de bedensel idmanları boşuna zaman kaybı ve özellikle de boşa masraf olarak görüp bunlardan hoşlanmayan babası: Emil bu huyunu ondan almış. Örneğin koşu, gerçekten de daha berbat bir idman yoktur: kesinlikle bir işe yaramıyor, bununla da kalmıyor, diye belirtiyor Emil’in babası, ayrıca fazladan taban yaması masrafı çıkardığı için aile bütçesinde delik açıyor.

Aile bütçesi -marangoz işçisi baba, ev hanımı anne, yedi çocuk, ek gelir yok-, Emil bunun ne demek olduğunu biliyor. Spor konusunda babasıyla aynı görüşte; babası onun fabrikaya girmek yerine öğretmen olmasını isterdi. Emil sınavına girmek istiyordu, ama Çekoslovakya'da XVIII. yüzyıldan beri geleneğe göre öğretmen her şeyden önce çocuklara şarkı söyletmekle, onlara müzik dinletip müzik öğretmekle görevli bir tür şarkıcı gibi bir şeydir. Oysa Emil'in ne yazık ki karga gibi sesi vardı: görev yapamaz. Öyleyse, doğru Bata.

Zlin Yarışı gibi nahoş hikâye dışında Emil'in geleceği ufukta basbayağı açık biçimde Bata'da başlayacak, ama işte Almanlar oradalar. Kentin her yeri Nazi bayraklarıyla donatıldı, meydanlarda, sokaklarda, her yerde olduğu gibi yönetimi ele geçirdikleri fabrika bürolarında, hep bayrak taşıyanların geçidi vardı. Laboratuvarda araştırma kredilerini kesiyorlar, yürütülmekte olan deneyleri askıya alıyorlar, deneyleri yasaklıyorlar. Geriye okula devam edip, sınavları geçmek ve bu sırada da atölyeye dönmek kalıyor.

Nasyonal-sosyalist propagandası çeşitli biçimlerde yerleşti. Basının, filmlerin, kitapların ve şarkıların sansürü. Yabancı radyoları dinleme yasağı. Basbayağı zorunlu miting ve konferanslar, broşür dağıtımı, büyük boyutlu afiş asımı. Sokakları duvar gazeteleri, işgal ordusunun çok düzgün bir ordu olduğunu gösteren fotoğraflı röportajlar süslüyor. Zaten işgal diye bir şey yok. Alman ordusu kişilere ve mülklerine saygı gösteriyor. Alman askeri çocukların sevgilisi.

Emil zaman ve para bulduğunda gittiği sinemada güncel haberleri izleyebiliyor; bunlar klasik belgeseller gibi ve öyle takdim edilerek, filmden önce, ciddi haberlere dayalı, ciddi tanıklıklar biçiminde gösteriliyor. Bunlar birbiriyle uyumlu, çekici görüntülerden oluşuyor ve arkadaki sıcak ses, normale dönüşten, barışa, istikrara ve kardeşliğe dönüşten söz ederek Emil'e şefkatle hitap ediyor.

Kısa sürede kurulmuş olan gençlik örgütlerinin yürüttüğü propaganda okullarda ve üniversitelerde de uygulanıyor. işgalcinin ilk girişimlerinden biri gençler için spor, atletizm gösterileri, yarışmalar düzenlemek oluyor ve bunlar da basbayağı zorunlu.

işte böylece, Emil'in katıldığı ilk yarış, dokuz kilometrelik bir koşu oluyor; Brno'daki Wehrmacht tarafından düzenlenmiş bu yarışta atletik, diri, küstah, kusursuz biçimde donanımlı, hepsi de *übermensch'* tarzında birbirinin aynı bir Alman koşucu takımıyla, açlıktan kadidi çıkmış, hırpani bir Çek güruhu karşılaşıyor; bunlar paçalı don giymiş şaşkın bakışlı köylü delikanlılar ya da kirli sakallı amatör futbolcu bozuntuları. Emil bu yarışmaya güle oynaya katılmıyor, ama ciddi bir çocuk o, kendini yarışa veriyor, elinden geleni yapıyor. Farkında olmadan ve Arileri fazlasıyla kızdırarak ikinci gelince yerel kulübün bir antrenörü onunla ilgileniyor. Tuhaf koşuyorsun, ama fena koş-

übermensch'. üst-insan, ç.n.

muyorsun, eliyor ona. Gerçekten tuhaf koşuyorsun yahu, diye ısrarla vurguluyor inanmamış bir ifadeyle, ama yani, fena koşmuyorsun. Bu iki cümleden Emil sadece İkincisini duyup işitiyor dalgın dalgın.

Arkadaşları, tuhaf da olsa fena koşmadığını tespit edince, yine gelmesini ve onlarla birlikte koşmasını istiyorlar, o ise reddediyor. Koşmayı seviyor, tıpkı zaman zaman bizim gibi, ama o kadar işte. Brno'daki bu tesadüfi başarıya karşın, yeteneklerine pek güveniyor değil, zaten bunu düşünmüyor, bu onun işi değil, öte yandan diğerlerinin çoğu ondan hızlı koşuyor. Sabahları beden eğitimi çalışmalarından geldiklerinde onlarla birkaç hız yarışına giriyor ama bu daha çok onlara hoş görünmek için, hep de sonlarda bitiriyor. Neyse işte, hayır diyor, istemediğini söylüyor, ilgilenmediğini, hele hele yarışma konusunu duymak bile istemediğini.

Oysa biz bilmiyor muyuz, nasıl biridir Emil, hayır dediğinde gülümser o. Zaten hep gülümser, herkes sever onu bu haliyle, işte ısrar ediyorlar yine. Rica ediyorlar, ama kolay ikna oluyor, bu zayıflığına hayıflanıyor o da. Pek katılmak istemediğini söylüyor, boşuna, uzun süre reddetmeyi bilmez o. Peki peki, diyor sonunda, tamam, işte katılıyor.

Beklenmedik şeyse, kısa süre sonra onun da hoşuna gitmesi. Bir şey söylemiyor, ama zevk alıyor gibi görünüyor. Birkaç hafta sonunda, işte tek başına koşmaya bile başlıyor, sırf zevk için, buna o da şaşırıyor ve bundan kim olursa olsun hiç kimseye söz etmemeyi tercih ediyor. Gece olup el ayak çekilince, fabrika ile orman arasında olabildiğince hızla koşarak gidip

geliyor. Bir tek söz söylemese bile diğerleri sonunda farkına varıyorlar, biraz daha ısrar ediyorlar ve o da uzun süre reddedemeyecek kadar uslu çocuk olduğundan, onlara katılıyor, bunca ısrar ettiklerine göre.

Oysa, ne kadar uslu çocuk olsa da, yarışa girmekten hoşlandığının farkına varıyor: piste çıkardıkları ilk zamanlarda bütün gücüyle koşuyor, biri bin beş yüz diğeri üç bin metrelik iki yarışı kolayca kazanıyor. Kutluyorlar, yüreklendiriyorlar, ödül olarak yağlı ekmek ve bir elma veriyorlar, yine gel diyorlar, o da geliyor, stadyumda çalışmaya başlıyor, önce eğlence olsun diye, daha sonra işin eğlencesi giderek azalıyor. Sanayi bölgesi arasına sıkışmış ve pek çirkin Zlin stadyumu, elektrik santralinin karşısında bulunuyor: rüzgâr baca dumanlarını, isi ve tozu savuruyor, bunlar sporcuların gözlerine giriyor. Böyle sakıncalara karşın Emil stadyumu bile sevmeye başlıyor, burada soluduğu ağır hava atölyedekinden hayda hayda daha temiz.

Bu arada atölyede işler yoluna girmiş de değil. Bir anlaşmazlık sonrasında, iş cezası olarak Emil'in görevini değiştiriyorlar ve onu silikat tozlama işine veriyorlar. Diğerlerinden daha beter bir iş bu, üstünü kaplayıp onu yutan toz yüzünden sürekli irin akıtan bir hayalete benziyor. Şikayet edip de işini değiştirmelerini isteyince, personel şefi, eğer memnun değilse çalışma kampına gönderilebileceğini söylüyor nazikçe. Emil de ısrar etmiyor.

Almanlar korumaya aldıkları ülkede terör estirirken, sürgün edip katlederken, yakıp yıkarken koşmaya devam etmek zihni rahatlatmayı sağlıyor belki de. Emil üç bin metre yarışında onuruyla yenildiği, iki saniye farkla birincinin ardından ikinci geldiği için, başka şeyler yazmaya izinleri pek olmayan yerel gazetenin bir yazarı, adını gazeteye yazıyor ilk kez. Emil, böyle durumlarda herkesin yaptığı gibi, yazıyı on kez okuyor, ama özellikle adına bakıyor, basılı halde, bu haliyle hiç görmediği o tuhaf ada bakıyor, bu yeni kamusal kimlik içinde tuhaf hissediyor kendini. Kamusal kimlik bir yana, Zlin'de, yirmi yaşında, bunun ne demek olduğunu pek de bilmiyor aslında.

Anlamadığı başka bir şey de, diğerlerinin stadyumda her zaman yarıştan ciddiyetle söz etmeleri, sanki çok ciddi bir işmiş gibi. Oysa Emil için koşmak daha çok bir zevk, bu zevkin bile öğrenilecek bir şey olduğunu anlamış olsa bile. Farkında olmadan bu işi aşırıya vardırıyor. Kış vakti,

koşu mevsimi henüz başlamadan, diğerlen evlerinde dinlenirken, o çalışıyor. Her gün komşu köye kadar hiç durmadan, gidiş dönüş sekiz kilometre koşuyor ve yorgun bile olsa, canı da acısa, sürekli stadyuma gidiyor. O kadar inatla çalışıyor ki diğerleri durumundan endişe duyuyor. Hastasın sen Emil, diye çıkışıyorlar, bitireceksin kendini. Biraz tarz çalış. Hayır, hayır diyor o, tarz da neymiş. Ayrıca benim eksiğim yavaş olmam, çok yavaşım. Koşacaksan hızlı koşacaksın kardeşim, değil mi ama?

Böylece onlar sadece uzun ya da orta mesafe parkurlarında hazırlanırken, Emil yalnızca dayanıklılığını geliştirme amaçlı çalışmayı reddediyor. Sistemi tersine çevirip giderek daha çok hız çalışıyor, kısa mesafelerde tekrar tekrar koşuyor, bu da onu epeyce geliştiriyor.

Öyle ki Zlin'li çocukluk arkadaşları bir yana, başka profesyonellerle yarışmayı düşünüyor. Prag'da Bohemya ile Moravia'nın karşı karşıya geldiği şampiyonluk yarışın-

da Emil, orta mesafede en iyi üç Çek koşucusuna kafa tutarak ilk kez bin beş yüz metre yarışına yazılıyor. Bu üç koşucu aralarında bir güzel konuşup Sale adında bir rekortmeni alt etme planı hazırlamışlar. Plan basit. Çıkışla birlikte olabildiğince hızlı koşacaklar, sürat koşucusu diye tanınmış bu Sale denen adam sonunda yavaşlayacak ve bu öncülerin çok uzağında kaldığını görerek mücadeleyi bırakacak. Ne kadar basit olursa olsun üç Çek koşucunun planı başarılı olmak üzere, Sale'nin cesareti kırılıyor, üç Çek durumdan memnun. Ama atacağı adımları kendi belirleyen Emil'i unuttular. Emil önce Sale'yi saygıyla izlemekle yetiniyor, sonra onun yarışı bırakacağını görünce, geçme cüretini gösteriyor ve ilk üç sıradaki koşuculara doğru topukluyor, her birini birbiri ardına geride bırakıyor. Varışa iki yüz metre kalınca hızını artırıyor, bunun için çalıştığından hızını arttırabileceğini biliyor: yarışı kazanıyor.

O dönemde final sprint bilinmiyor, gücü hep eşit kullanmaya, yarışma boyunca aynı tutmaya çalışıyorlar. Güçlerini yarış sonuna kadar idareli kullanmaya çabaladıkları için, bütün gücü son düzlükte kullanabileceklerine, en fazla çabayı yarışın sonunda sarf edebileceklerine inanmıyorlar, daha doğrusu buna cesaret edemiyorlar. Kısa pistlerde ek çalışma yapmanın yararı işte bu: bitiş atağını Emil keşfetmiş oldu.

Kalp atışlarına ve yorgunluk derecesine çok dikkat eden Emil, dayanıklılığının nereye kadar gidebileceğini anlamak istiyor. Bütün sonbahar ve kış boyunca antrenman yapıyor ve sadece stadyumda da değil. Sokakta, yollarda, ormanda, tarlalarda, her yerde ve her havada, canı yanıncaya kadar, bir insan gibi değil, koşma konusunda bizden fazlasıyla yetenekli bir hayvanmış gibi koşuyor. Evinden fabrikaya giderken, kenarlarında kavak dikili bir yolda sırf denemek için bir şey geliyor aklına. İlk gün nefesini dördüncü kavağa kadar tutarak yürüyor, sonraki iki gün beşinci kavağa, sonra altıncı kavağa kadar nefesini tutuyor; iki günde bir ağaç ekliyor, ta ki hiç nefes almadan kavaklı yolun sonuna ulaşıncaya kadar. Ama sonuna ulaştığında bayılıyor. Bir başka seferinde, bütün hızıyla kat ettiği on iki düz çizgiden sonra soğuk duş alırken de bayılıyor. Bu aşırılıklara bir daha başlamayacak ama bütün bunlar onun ilgisini çekiyor. Nereye kadar gidebileceğini bilmek istiyor hep.

Böyle böyle, bir de bakmış Zlin'de rekora koşuyor, on beş dakikada beş bin metre koşan ülkesinin ilk koşucusu oluyor. Haykırıyorlar, tezahürat yapıyorlar, ulusal basını çağırıyorlar, ama Prag'dan gelen herifler inanmıyor. Önce bunun bir ölçüm hatası olduğunu, sonra Zlin kronometrelerinin hileli olduğunu düşünüyorlar. Sonra, Zlin de neresiymiş, küçücük bir mezra. Bu sefil de kimmiş? Kimmiş bu sahtekâr? Neyse ne, ama mezrasında on beş dakikalık derecesini ilerleten Emil bir süre sonra Prag'da iki bin metre koşuyor ve yeni bir rekor kırıyor, bu yıl üçüncü rekoru. Praglı herifler şimdi de ölçümde yanıldıklarını söylesinler bakalım.

Zlin'de zaman kötü, kış da sert geçti. Kasım ayında kentin bombalanması ağır hasarlar oluşturdu. Hiçbir yerde ısıtma yok ve, söylentiye göre, çok gecikmeyecek savaşın bitişini beklerken insanlar donuyor. Gerçekten de baharın başından beri işgal altında bulunan belediye başkanlığının bacaları kara ve isli bir duman üflüyor, bu duman bütün kenti berbat ediyor, ayrıca stadyumdaki havanın kalitesini de etkiliyor: söylentiye göre Almanlar arşivlerini yakmaya koyulmuş. Gizli belgelerini böyle ortadan kaldırmaları ne denli endişeli olduklarını gösteriyor ve bu kötüye işaret değil, belirsiz bir umut var. Külden simsiyah, buzdan bembeyaz olmuş Zlin'de başka hiçbir ocak, başka hiçbir ısı kaynağı yok, bir tek Emil ve arkadaşları yıkıntılar arasında buldukları eski bir sobayı tamir edip meslek okulundaki odalarına

kurdular. Bu tür eylemler için asılma cezası olmasına karşın, yıkıntılar arasında odun bulundu, kış böyle geçirildi.

ilkbaharda cephe yaklaşmaya devam ettiği için hangi biçimde olursa olsun antrenman yapmak yasak. Ama güneş size dışarı çıkıp hava alma arzusu uyandıracak kadar parladığında Emil pistte bir kaç tur atma isteğine karşı koyamıyor. Stadyumun kapısını kilitli bulunca çiti aşıp yarı açık bir pencereden içeri dalıyor, buradan piste geliyor. Pist pis görünüyor, kömür tozları arasından ayrık otları çıkmış, çatlamış durumda, ama pist orada işte.

Emil nefesini ölçerek arşınlamaya başlıyor, tam bu sırada sirenler çalıyor. Savaşın başladığı yıldan beri çeşitli sirenlerin anlamını tastamam öğrendi, bu kez uzun uzun çalan sirenin bir alarm olduğunu, ufukta zırhlı araçların göründüğünü anlıyor. Belki de bekleyip durdukları kurtarıcı kuvvetlerin geldiğinin işareti bu. Gerçekten de bir dizi patlama havayı dalga dalga titretiyor: stadın üstündeki eğim üstüne kurulmuş Alman D.C.A bataryası ateşe başladı. Emil dikkatlice pisti terk ediyor, ama eve dönmeden önce, fırsattan yararlanıp vestiyere uğruyor, arkadaşlarının antrenman giysilerini alıp kente götürmek için koltuğunun altına sıkıştırıyor. Alarm nedeniyle ıssızlaşmış sokaklarda duvar diplerinden giderken, bir araç konvoyunun Batı yönüne doğru aceleyle kat ettiği Kilise meydanındaki bir apartmanın girişinde sıkışınca durmak zorunda kalıyor, işgalciler kaçmaya çalışmakta gecikmemişler, paçayı sıyırma umutlarını yitirmemişler ama suratlarından korktukları anlaşılıyor. Kent ile orman arasında bir yerlerde makina-lı sesleri duyulmaya başlıyor, karşılıklı ciddi çatışmanın ve Sovyet ordusunun çok uzakta olmadığının işaretleri.

Olup bitenlere rağmen giysileri sahiplerine götürme derdine düşen Emil, yol serbest hale gelir gelmez meslek okuluna doğru koşuyor. Ama kapıları kapalı buluyor, çünkü alarmın başlamasının ardından herkes mahzenlere sığınmış. Karşı tarafına geçmeye çalıştığı sokağın ucunda, üstüne bomba düşen iki ev yıkılıyor. Emil telaşla iki büklüm oluyor, okula giden kestirme bir yol buluyor, bu sırada birilerinin bir yerlerden bağırdığını duyuyor, evet, Rus-lar gelmiş, ormandan ateş etmeye başlamışlar.

Hatta, işte, yatılı okulun bahçesinin tam ortasında, oradalar: tanıdık olmayan üniformaları olan askerler hızlı hareketlerle çevrelerini kontrol ederek ilerliyorlar. Emil de bağırmaya başlıyor ve onlara doğru koşuyor,

onlarla konuşan, onları beklediklerini, onları görmekten mutlu olduğunu söyleyen, hoş geldin diyen, ne diyeceğini bilemeyen ilk o oluyor. Askerler başka yerlere bakarak kısa cevaplar veriyor, ama yine de cevap veriyorlar. Anlaşmak için çok sözcükleri yok ama çabucak el sıkışıyorlar, omuzlara vuruluyor, mimikler ve el hareketleriyle anlaşıyorlar, aşağı yukarı böyle anlaşıyorlar.

Kısa süre sonra birbiri ardına deliklerden çıkan Zlin halkı yaklaşıyor. Sovyet askerlerinin yorgun yüzleri gülüyor ve Almanların nerde olduklarını sorup duruyorlar. Çoğu epeydir kirişi kırdı, diyorlar, son araçların hangi taraftan kenti terk ettiği gösteriliyor. Onları kapı dışarı etmek gerekecek: akşam vakti gelen birkaç birlik Zlin'de mola veriyor. Komuta kademesi, askerleri batarya yerleri temizliğine başlamak için uygun yerlere yerleştirdi ve birkaç dakika sonra obüsler gümbürdemeye başlıyor.

Gece olunca, her şey sakinleşiyor, yatmak için eve gelen Emil uyuyamıyor. Nihayet içi geçtiğinde, gece yarısına doğru başlayan ateşle yerinden sıçrıyor, sonra işlemeye başlayan bir makinalı korosunu duyuyor. Tek tek, hep birden, karşılıklı top atışlarıyla, etrafı çevrilmiş son birliklerini çekip çıkarmak için canla başla çalışan düşmana karşı çetin bir topçu savaşı başlıyor.

Yani kazanılmış bir şey yok henüz ve halk korkuya kapılıyor, Alman mücadelesi başarılı olur diye endişeliler, sonrasında neler olacağını biliyorlar çünkü, rehineler, misillemeler vb. Yeniden mahzenlere ve sığınaklara kaçıyorlar, bu arada savunucuları iyi direniyor, karşılık veriyor ve saldırıya geçiyorlar ve bir süre sonunda işgalci güçler püskürtülmüş görünüyor. Olup biteni gözlemleyen ve diğerleri gibi sığınağa girmemiş olan Emil, askerlere elinden geldiğince yardım etmek için bir kürek kapıyor ve onlara siper kazmada yardım ediyor, pek işe yaramıyor, ama hiç yoktan iyidir. Zaten işler yoluna giriyor gibi, ama tam o anda Almanlar deli gibi ateş açmaya başlıyor, kentin arka tarafında açıktaki yamaçları tarıyorlar ve bu bitmek bilmiyor.

Çatışma bütün gece sürüyor. Ormanda yeniden siperlere yerleşen Alman topçusundan geri kalanlar dayanmak için çırpınıyor, kendini ortaya atmadan önce olabildiğince fazla kişiyi yok etmeye çabalıyor. Ama yerleri tam belirlendiğinde, kontrol edilip etrafları çevrildiğinde, özel kuvvetlere

çağrıda bulunuluyor, onlar da destek için hemencecik geliyorlar. Güneş doğduğunda, direnen son noktaların hepsinin Sovyetlerin öldürücü ateşi altında yok edilmesi için birkaç saat yetiyor. Zlin’e yeniden sessizlik çöküyor. Savaş bitti.

Savaş bitince yeniden silahlanıyorlar. Eski sınırlarına kavuşan Çekoslovakya birliklerini yeniden kuruyor ve askere çağrılan Emil, Bata tesislerini pek de üzülmeden terk ediyor. Kısa sürede garnizon hayatı fabrikadakinden daha uygun görünüyor ona. Antrenmanlı olduğundan, günlük talimler onun için hiçbir şey, Moravia kırlarında talim yapmayı, bölüğüyle tepeleri aşmayı, bol bol doğadan yararlanıp silikat tozundan uzak temiz havayı solumayı pek seviyor.

Üstelik koşudan eksik de kalmıyor: kurtuluştan sonra kurulan Cumhuriyet’te askeri yarışmalar düzenlendiğinden gözlerini spora çeviren genelkurmayın subayları Emil’in yarışlara katılmasına izin veriyorlar. Rahatça iki yeni rekor kırıyor ve geri döndüğünde birliğini iyi temsil ettiği için gündem maddelerine adını yazıyorlar. Üniformalı hayatın her şeyi kötü değil elbette, öyle ki Emil muvazzaf subay yetiştiren akademiye yazılmayı düşünüyor. Subaylık fena fikir değil, neden olmasın. Ayrıca Bata’ya dönmektense her şey göze alınır. Beş dakika duraksar gibi oluyor, ama onu cesaretlendirdikleri için başvuruyor ve hemen kabul ediliyor. Zaten atletleri bekleyen ordu bir süredir onu mimlemiş, bu yüzden ona hemen kucak açıyor.

Kışlaya geldiği gün, pencereden dışarıya göz attığında avlu çevresinde bir koşu pisti fark ediyor, sanki pist de ona gülümsüyor. Akademide hayat iyi başlıyor, ama her şey tozpembe değil, olsun, Emil ondan istenenleri yapıyor, okunması isteneni okuyor, talimleri bir gün bile kaçırmıyor. Ayrıca diğer acemiler dinlenirken, o spor giysilerini giyip antrenmana gidiyor, bu da meyvelerini veriyor: birkaç hafta sonra Prag’da üç bin ve beş bin metrede kendi rekorlarını kırıyor, bütün rakiplerini açık ara geride bırakıyor.

Hayatının o anına kadar EmiPin elbette hiçbir uluslararası yarışma deneyimi yok. işte o sıra, iki bin metrede dünya çapında seçkin koşucularla ve özellikle de hiç

zorlanmadan ya da yorulmadan, hızını istediği gibi arttırıp azaltarak koştuğu görülen isveçli koşucu, zarif ve hafif adımlı Sundin'le boy ölçüşme fırsatı çıkıyor. Emil'in tarzı kesinlikle bu değil, söylemek lazım. Emil mesafenin yarısında Sundin'le yan yana koşuyor, gerisinde kalmamak için onu gözlüyor, ama isveçli öne fırlayınca Emil boşuna yakalamaya çalışıyor, yakalayamıyor ve bitiş şeridini ondan sonra geçiyor. Yarışı kazanamıyor ama Çekoslovakya rekoru kırıyor.

O koşudan bir süre sonra, Brno'da, üç bin metrede, Avrupa'nın en hızlı ve zarif koşucusu, enfes adımlarıyla izleyenleri büyüleyen Hollandalı Slijkhuis'le yarışıyor. O da dişine göre değil: Emil varış çizgisine kadar her santimetre mücadele ediyor ama boşuna. Tribünler uzun uzun alkışlıyor, Emil yine kazanamıyor, ama yeni bir Çekoslovakya rekoru kırıyor.

Çok memnun olmuyor, daha öğrenecek çok şeyi olduğunu düşünüyor. Savaş sonrasında ilk Avrupa şampiyonası için çağrı aldığında, o seviyede olmadığını düşünüyor, yani hiç gitmese daha iyi. Ama Çekoslovakya temsilde ısrarlı olunca Emil dört arkadaşıyla birlikte istemeye istemeye uçağa biniyor, ülkesinden ilk kez çıkıyor.

Yeterince belirtmedik, ama Emil yurtdışında yeni şeyler görmeyi aklına koymuş, zihni büyük bir öğrenme merakıyla dolu bir çocuk. Ama Oslo'da, atletleri ağırladıkları küçük mahallede sıkışıp kalınca kente dair pek bir şey göremiyor. Bu şampiyonlar kavşağında bir zamanlar kendisi için şöhretle parlayan isimlerden ibaret olan rakipleriyle karşılaştığında normal insanlar görüyor: Wooderson avukat çırağını andırıyor, Slijkhuis saftiriğin teki, Nyberg bayağı muzip, Reiff biraz fazla mesafeli, Pujazon da kendinden memnun biri. Ama orada bir de Heino var, o inanılmaz Viljo Heino, derin ormanların koşucusu dedikleri şu ünlü Heino, Finlandiya şampiyonu, dünya rekortmeni, stil gösterişçilerine karşı çıkıp sistemlice en az güç harcamaya çalışan, böylece koşu sanatında devrim yapmış Heino, ağzını açmayan, kaygısız Heino. Emil ona sanki bir tanrıymışçasına yaklaşıyor, bacaklarına kutsal emanetlermiş gibi dokunuyor, o ise onun yüzüne bile bakmıyor, her zamanki gibi, sessizliğini koruyor.

Batı Avrupa'dan gelen bütün bu normal kişilerin hepsi iyi giyiniyor, üstlükleri mükemmel, bu yüzden beş Çekoslovak onların arasında kendilerini iyi hissetmiyor. Savaştan hemen sonra yoksunluklar sürüyor,

imkânları çok yok ve ülkeleri onları gerektiği gibi giydiremiyor ya da giydirmek istemiyor. Uluslararası şampiyonaların kesin kuralı olan resmigeçit kıyafetleri olmadığı için spor kıyafetleriyle yürüyorlar, kendilerini biraz çıplak hissediyorlar, aşağılanmış gibiler biraz.

işte böyle, Emil hayatında ilk kez, dünyanın en iyi atletleriyle, her yerden gelmiş, rekora susamış, büyük ve gergin bir kalabalığın gözleri önünde, Oslo'da, çıkış çizgisinin önünde duruyor. Hepsi de iyi tanınan büyük şampiyonlar çıktıkça alkışlanıyor, kimileri Wooderson'u, kimileri Heino'yu alkışlıyor, EmiPi alkışlayan yok, bacaklarının titrediğini hissediyor.

Tribünler sessizleşiyor, tabanca sessizliği bozuyor ve beş bin metre yarışı başlıyor. Bazı yarışmacılar en başından görülmemiş bir hız tutturuyor, Emil'e göre korkunç bir hız bu, gözleri bir yandan da yarışın büyük favorisi Wooderson'u arıyor. Ama Ingiliz atlet geride kalıyor, diğerlerinin epey gerisinde, bunun nedeni bilinmiyor. Kendinden ya da başka şeylerden pek de emin olmayan Emil nasıl bir taktik gütmesi gerektiğini düşünüyor. Wooderson'un yanında kalıp onun hızını benimserse, onun zayıf düşmesi kendisini de zayıflatır. Çok düşünmeden başa geçen yarışçıya yetişiyor.

Koşucular sürekli yer değiştiriyor, kimi kez öne geçiyorlar kimi kez geride kalıyorlar, her tür zafer tahminini boşa çıkarıyorlar. Emil kimi kez altıncı sıraya geliyor, kimi kez dördüncü, değişiyor, aslına bakılırsa bir şeyleri kontrol da etmiyor. Üçüncü kilometrede Slijkhuis herkesin önüne geçiyor, ardından her adımda ona giderek yaklaşan Wooderson geliyor. Sondan bir önceki turda Slijk-huis atağa kalkarak arayı açmayı deniyor ve rakiplerinin epeyce önüne geçiyor. Bununla birlikte dikkatli davranan Wooderson, onun daha fazla arayı açmasına izin vermiyor. Britanyalı atlet son hamleye dayalı sanatına güvenerek varışa iki yüz metre kala hızını artırıyor. Hesabı doğru çıkıyor: Slijkhuis'i geçiyor ve bitiş ipini ondan beş saniye önce göğüslüyor.

ilk büyük koşusu sırasında Emil hep en baştaki grupta koştu, her zaman onurlu bir ritimle koştu. Yarışı kazanacağı yanılgısına kendini kaptırmamış olsa da, hiç olmazsa üçüncü gelmeyi isterdi. Ama güçlerini daha dikkatli kullanan ve mücadeleye alışık Kuzeyliler olan Nyberg ve Heino varış çizgisine ondan birkaç on saniye kadar önce varıyor. Emil beşinci oluyor, bu kez de kazanamıyor, ama Çekoslovakya rekorunu geliştiriyor.

Ancak bu beşincilik de bir başarı, Emil kendinden memnun olabilirdi, ama her zaman olduğu gibi yine memnun değil. Bütün bunlar ona daha hızlı koşması, gücünü daha iyi ayarlaması, enerjisini sona saklaması ve özellikle kendi taktiğini geliştirmek için rakiplerininkini incelemesi gerektiğini gösteriyor. Ayrıca hep şikâyet ettikleri stilini de düşünmeli, belki de kaybetmesi koşma biçiminden ileri geliyor, bütün bunları ölçüp tartmalı. Dur bakalım.

Askeri akademiye ertesi gün öğlen dönüyor. Bir saat sonra acemiler jimnastik hareketlerinden oluşan bir talime katılmak zorundalar. Emil dinlense iyi olurdu, ama aklına getirmiyor, aceleyle giysi değiştirip talime katılmak için sıralara koşuyor.

Emil bütün bu koşularda birinci gelmese bile, rekor kırdıkça farkına varmadan ülkesinde idol haline geliyor. Artık Çek halkının gözünde temsil ettiği şey basit: bir sabah gazetelerde saat on sekizde piste çıkacağına dair kısa bir haberin yayımlanması, aynı akşam yirmi bin kişinin Masaryk stadyumunun önünde birbirini kırmasına yetiyor.

Bir keresinde Berlin'de yapılacak müttefik kuvvetler şampiyonasında ondan Çekoslovak ordusunu temsil etmesi isteniyor. Üstlerince de çok desteklenen katılma talebi onaylanıyor. Pekala, diyor Emil, gideceğim, ve bir Cuma askeri kıyafetle trene binip Dresden üzerinden Berlin'e doğru yola çıkıyor. Şampiyona Cumartesi başlayacak o ise Dresden'e ancak gece yarısına doğru ulaşabiliyor. Kent bombardıman yüzünden tamamen yıkılmış, sadece yıkık binalar, delik deşik yollar, darmadağınık yıkıntılar var, Dresden'den geriye gar hariç pek bir şey kalmamış. Emil gardan çıktıktan sonra, yıkıntılar arasında yolunu bulmaya çalışıyor. Yıkılmış sokaklarda ışık yok, yol gösterecek biri de yok, Emil aç, yorgun, uykusu gelmiş ve ayrıca sicim gibi yağmur yağıyor.

Sonunda Amerikalı bir yüzbaşıya rastlıyor; Emil'in dilini anlayıp üniformasını tanımak için korkunç zaman harcıyor önce, ardından ona rehberlik etmeyi kabul ediyor. Emil bekleme odasına benzeyen, bir iki bekçinin gezindiği eski bir hava saldırısı sığınağına kadar peşinden gidiyor onun. Avare askerler can sıkıntılarını giderebilecek, özellikle de daha önce hiç görmedikleri acayip bir üniforması olan birini görmekten memnun. Şaşırıyorlar, ama Emil içinde bulunduğu durumda açıklama yapma isteği

duymuyor pek. Yarın koşması gerekiyor, bunu anlatıyor onlara, Berlin treni sabah saat beşte kalkıyor, stadyuma bitkin halde girmemek için biraz dinlenmesi iyi olacak. Nöbetçiler aldırış etmiyor, sürekli Emil'in anlamadığı sorular soruyorlar, gittikçe daha kaçamak ve belirsiz el kol hareketleriyle karşılık veriyor. Askerlerin hevesi kaçıyor, sonunda onu rahat bırakıyorlar, bir bank gösteriyorlar, Emil bankın üstüne yatıyor ve bir-iki saat uyuyor.

Berlin'e ertesi gün ancak öğleden sonra, hiç olmadığı kadar yorgun, yine yapayalnız ve açlıktan ölmek üzereyken ulaşıyor. Stadyumun nerede olduğunu öğrenmeyi başarıyor, deneme yarışının deparını kaçırmamak için oraya seğirtiyor, dayanacak hali kalmıyor. Kontrol noktasında bir sürü zorluk çıkarıyorlar, Emil bu devasa bina içinde sürekli kayboluyor, sağa sola sorular soruyor, hiç kimse anlamıyor, Emil verdikleri karşılığı da anlamıyor, nihayet organizatörlerden birine rastlıyor. Emil yarışın ertesi gün olacağını öğrendiğinde rahatlıyor.

Ama hepsi bu değil, kayıt yaptırmak da gerekiyor, yani kayıtlardan sorumlu diğer organizatörü bulmak gerekiyor. Sonunda onu gösteriyorlar ve bu kez listelerden sorumlu Ingiliz bir komutan bu. Hangi ülke? diye soruyor komutan. Çekoslovakya, diyor Emil. Peki, diyor komutan, kaç katılımcı var? Şey, diyor Emil, ben. Evet, tamam, siz varsınız, sizden başka kim var? Ben işte, diye tekrarlıyor Emil, bir tek ben. Ha, öyle yani, diye şaşırıyor komutan kafa sallayarak, sadece bir kişi. Evet, diye onaylıyor Emil, sadece bir. Ben. Peki, diyor komutan sabırla, hangi yarışma? Beş bin metre, diyor Emil. Beş bin metre listesine gidelim, diyor komutan adını uygun listeye yazmaya hazırlanırken. Sonra başını kaldırıyor, kalemi hareketsiz kalıyor ve komutan Emil'i uzun uzun süzüyor ve kuşkusuz onu biraz hırpani, buruş buruş, tıraşsız, saçları dağılmış halde görüyor, kısaca pek ciddiye almıyor. Peki daha önce beş bin metre koştunuz mu, diye soruyor, imalı ama yumuşak bir tarzda. Evet, tabi, diyor Emil birçok kez. Peki, diyor komutan, giderek gevşiyor, peki bu mesafede hangi dereccyc ulaştınız? Yani, diyor Emil *14*25"%* yaptım. Anlamadım? diye yerinden sıçrıyor komutan. *14*25"S* diye tekrarlıyor Emil. Bir dakika, diyor komutan, bu mümkün mü? Doğrulayabilirsiniz, diyor Emil, kolay, Oslo, Avrupa Şampiyonası. Tabi ki, elbette, diyor komutan Emil'in adını aceleyle kaydederek.

Emil oradan çıkınca araba bulamıyor, bir kamyonun kasasına atlayıp yarışmacılar için ayrılmış barakalara gidiyor. Sefil ve çamurlu bir kamp burası, Emil yine kayboluyor, arada eline bir galeta tutuşturuyorlar, sonra sarhoş ve yakası bağrı açık bir asker bir fincan ılık çay getiriyor. Çayı içiyor, kütük gibi uyuyor ve ertesi gün stadyuma dönüyor.

Olimpiyat oyunları için savaştan önce inşa edilmiş stadyum bu, söylentiye göre, Führer'in zenci olduğu için Jesse Owens'in elini sıkmayı reddettiği olimpiyatlar. Jesse Owens artık yarışmalardan çekildi, ama o zamanki antrenörü Larry Snider bugün onur konukları arasında bulunuyor. Amerikalılar stadyumu o dönemdekiyle aynı biçimde süslemişler, tribünlerde boş yer yok ve seyirciler özellikle askerlerden oluşuyor. Başlıyor. Şampiyonaya katılan bütün ülkelerin atletlerinin geçit töreniyle yarışmalar başlayacak. Her ülkenin adı bir pankarta yazılmış, bu pankart ülkenin atletlerinin önünde yürüyen bir asker tarafından taşınıyor. Hadi bakalım, başlıyoruz.

Emil her yerde üstünde *Czechoslovakia* yazılı olması gereken pankartı arıyor ve bulur bulmaz elini askere uzatıp kendini tanıtıyor her zamanki gibi gülümseyerek. Yine Amerikalı bir asker, tıpkı önceki gün komutanın süzdüğü gibi süzüyor Emil'i, sonra gözleriyle arkasında binlerini arıyor, kimseyi görmüyor ve ona dönerek: Nasıl, sadece bir kişi mi? Emil alışmış olmalı buna, ama hayır, rahatsız oluyor, başıyla onaylıyor. Evet, diyor nihayet, sadece bir kişi. Asker bu sefilin uyandırdığı küçümsemeyi saklayamıyor. Başta bir atlet kümesi önünde geçide katılmayı fena bulmuyordu, şimdiyse sadece tek kişinin önünde yürüyeceği için kendini gülünç hissediyor. Adı Joe, ve Joe'nun keyfi birden kaçıyor. Neredeyse aşağılanmış hissediyor kendini. Tam o anda her şeyi bırakıp gidebilir, ama biraz geç artık.

Çok geç: Bando açılış marşının ilk notalarına başlıyor. Joe hüzünlü ve yapmacık bir gülümseme yerleştiriyor suratına. Hadi gel, diyor, acıyla, sanki onuru zedelenmiş gibi. Gidiyoruz. Gel hadi. Atletler stadyuma büyük kapıdan giriyorlar, tribünlerin önünden yürümeye başlıyorlar, hepsi de güzel antrenman kıyafetleri içinde, pırıl pırıl görünüyor. Ama *Czechoslovakia* pankartının ardında, sadece bir şort ve rengi solmuş bir üstlük giymiş bir tek kişi belirdiğinde, bütün stadyum kahkahalarla gülüyor. Herkes daha iyi

görmek için ayağa kalkıyor. Özel muhabirler ceplerinden not defterlerin çıkarıyorlar, dudaklarını ıslatıyorlar, sahneyi iyice anlatabilmek için sıfatları seçiyorlar, magazin fotoğrafçıları ve kameramanlar açılarını ayarlayarak, neşe içinde onu çekiyorlar.

EmiPin iyi huylu biri olması işe yaramıyor, tek başına neden olduğu müthiş kahkahalar yüzünden epey inciniyor, işte böyle, tek başına, kendini çok yalnız hissediyor, özellikle geçit biter bitmez Joe küfredip pankartı arkaya doğru fırlatarak çekip gittiğinde basbayağı mutsuz oluyor. Açılış konuşmalarını anlamadan dinliyor, dalgalanan ya da dalgalanmayan bayrakları -o gün rüzgâr esiyor mu, bilmiyorum- dalgın dalgın izleyerek. Emil tribünün bir köşesine gölge bir yere oturmuş, biraz sırtını kamburlaştırmış, bir ayaklarına bakıyor bir pistteki hareketlere, bir şeylerin olmasını bekliyor.

Oysa Amerikan ordusunda görevli, iltica etmiş bir Çek, dilini konuşmak için iyi bir fırsat diye onu mimlemiş. EmiPin yanma gelip oturuyor ve onunla bir süre sohbet ediyor. Peki ya sen, diyor sonunda hangi mesafede koşuyorsun? Beş kilometre, diye cevap veriyor Emil bıkkın bir sesle. Ne, diyor diğeri dehşetle, beş bin metre koşucularını çağıralı epey oldu, duymadın mı, bak, hatta üç kez anons ettiler. Bak, şu taraftalar işte, hepsi çoktan toplandı.

EmiPin nefesi kesiliyor, yerinden sıçrıyor, tribünden dışarı fırlıyor ve aklını kaçırmış bir sürat koşucusu gibi stadyumu yanlamasına aşıp geçiyor. Bir yandan da üst eşofmanını çıkarıyor, eşofmanı yüzüne dolanıyor, az kalsın düşüp suratını dağıtacak, kollarını sallayıp çıkış çizgi-sindekilerin dikkatini çekmeye çalışarak bağırıyor, neyse ki zamanında varıyor.

Bu da kim? diye karşılıyorlar keyifsizce. Siz de mi koşmak istiyorsunuz? Siz de nerden çıktınız? Listede adını arıyorlar, bulamıyorlar. Önceki gün kayıt sırasında 14’25^8’lik sonuçtan etkilenen komutan, işaretçiye verilecek listede düzeltmeleri yapmayı unutmuştur belki de. Ama EmiPin daha önce koştuğunu görmüş olan yabancı birkaç rakibi tanıklık ediyorlar, nihayet koşmasına izin veriliyor.

Tamam, peki, diye homurdanıyor işaretçi, tamam, ama şurada, arkada, ikinci sırada duracaksınız, şu kulvarda. EmiPin canına tak ediyor ve karşı

çıkma cüreti gösteriyor. Ön çizgide yerinin olması gerektiğini kanıtlamaya çalışırken diğer yarışmacılar ona destek veriyor. Diğerleri EmiPin koşusunu biliyor, çok iyi olduğunu, ön sırada olacak biri olduğunu biliyorlar. Peki diye homurdanıyor işaretçi, tabancasını kaldırıyor sonra. Hadi, başlıyoruz.

Bu karşılamadan sinirleri bozulan Emil yarış başından itibaren hızlı koştuğundan, en güçlü rakiplerinden kısa sürede sıyrılıyor. Öyle bir koşu ritmi tutturuyor ki, bir süre sonra en arkadakilere bir tur bindiriyor. O zaman seksen bin seyirci çığlıklarla bir anda ayağa fırlıyor, çünkü Emil daha önce hiç görmedikleri bir seyir sunuyor: diğer koşuculara da bir tur bindirdikten sonra onları bir kez daha birbiri ardına geçmeye başlıyor, onlar bu darbeleri aldıkça yavaşlarken, o ise giderek hızlanıyor. Ağzı açık kalmış ya da sürekli haykırıp duran, bu imkânsız koşu stili karşısında olduğu kadar performans karşısında da şaşkına dönmüş seyircilerin sabrı tükeniyor. Diğerleri gibi ayağa kalkmış olan Larry Snider de bu kirli stilden şaşkına dönmüş durumda. Bu normal değil, diye düşünüyor, bu kesinlikle normal değil. Bu adam yapılmaması gereken her şeyi yapıyor, buna karşın kazanıyor.

İki turdan fazla, diye böğürüyor büyülenmiş anons-çu Emil geçerken, sanki daha iyi anlatmak ister gibi, iki parmağını ona doğru, gözüne sokacak gibi uzatıyor. Tribünlerde seyirciler kendinden geçiyor, tepiniyor, ürperiyor, coşuyor, bütün askeri birlikler bir ağızdan adını söylüyor. Emirden çok daha fazla nefes nefese kalmış durumdaki anonsçu kendinden geçmiş biçimde son tur, diye bağırıyor bütün gücüyle ve kendini kaybeden işaretçi, sevincinden tabancayla bir el ateş ediyor, bu sırada Emil, diğer rakipleri artık çok çok arkasında olmasına karşın, hızını giderek artırıyor.

Emil nihayet son düzlüğe geldiğinde seyirciler bayılmak üzere, sonra kurdeleyi göğüslediğindeyse tribünler uğuldamaya başlıyor, alkışlar bitmek bilmiyor. Hiç kimse aynı anda Çekoslovakya rekorunu toz duman ettiğine dikkat etmiyor, çünkü umurlarında bile değil.

Ve o, Emil, bir dirhem yorgunluk hissetmeden, ağzı kulaklarına vararak gülüyor, varıştan sonra, sanki bu küçük çabanın ardından forma girmek ister gibi, tırıs gitmeyi sürdürüyor. Ama uzun süre gitmesine izin vermiyorlar, üstüne atlıyorlar, sorulara boğuyorlar, kimisi sıcak tutsun diye giydiriyor, diğerleri daha iyi görmek için soyuyor, hepsi birden her yönden fotoğrafını

çekiyorlar, hepsi birden gerçek olamayacak bir şeyi başardığını söylüyorlar ona. O zamanlar adı ülkesi dışında pek bilinmiyor, insanlar onun kendi adını bilmediğini sanıyorlar, çünkü her türlü biçimde sanki ona duyurmaya çalışarak sürekli onun adını tekrarlıyorlar. Emil her yönden gösterilen bu hayranlık karşısında şaşkınlık içinde kalıyor, nasıl sade, nasıl mütevazı olduğu ortada işte. Sürekli hayır, diyor, hayır, çok naziksiniz, insanüstü bir koşucu değil o, Avrupa şampiyonasında sadece beşinci olmuş bir koşucu.

Ama bu işten en fazla mutluluk duyan, en büyük rahatlamayı hisseden kişi, aşağılanmış pankart taşıyıcısı oluyor. O anda Joe'nun kalbi gururla çarpıyor. Bir süre sonra Emil son geçit törenine katılacak, üst eşofmanı üstünde madalyası takılı olacak. Madalyaya kavuşmadan önce elinde pankartla onu sabırsızlıkla bekleyen Amerikalı askeri görüyor uzaktan, Joe gururdan deliye dönmüş biçimde ilk fırsatta üstüne atlıyor. Sadece bir kişi, diyor ona sarılarak ve gözleri yaşarırcasına gülerek, sadece bir kişi, sadece bir kişi. Ona dokunuyor, sıkıyor, mıncıklıyor, tokat-çıklar atıyor, o kadar memnun ki güreş bile tutabilir. Joe biraz sonra, geçit sırasında EmiPin önünde yürürken zafer ve mutlulukla parlayacak, artık diğer pankart taşıyıcıları tarafından kıskanıldığını, imrenildiğini bilerek. Sadece bir kişi, vay canına.

Gerçekten de imkânsız bir stil. Larry Snider bunu fark eden, EmiPin nasıl başardığını kendine soran ilk kişi değil.

Uçar gibi görünen koşucular vardır, dans eder gibi, geçit yapar gibi koşanlar, kimileri bacakları üstünde oturuyor gibi ilerler. Çağrıldıkları yere olabildiğince çabuk gitmeye çalışır görünen koşucular vardır. EmiPin bunlarla hiçbir ilgisi yok.

Emil ise derine dalıyor, kendi kendini oyuyor gibi, transa geçmiş gibi ya da bir kazmacı gibi. Emil akademik klişelerden ve her tür zarafet kaygısından uzakta, ağır biçimde, çırpıntılı, kasıntılı, sarsıntılı biçimde ilerliyor. Ekşimiş, korkunçlaşmış, buruşmuş, acı verici bir sırıtmayla sürekli burkulan suratından okunan çabanın şiddetini saklamıyor. Hatları korkunç bir acıyla yırtılır gibi bozuluyor, sanki her iki ayakkabısında birer akrep varmış gibi zaman zaman dili sarkıyor. Koştuğunda kendinden geçiyor gibi, korkunç biçimde başka yere gidiyor, öyle yoğunlaşıyor ki sanki orada bile değil, ama hiç kimsenin olmadığı kadar orada, ve omuzlarının arasına gömülüp, hep

aynı tarafa eğilmiş boynuyla, başı sürekli sallanıyor, sağdan sola gidip geliyor ve sallanıyor.

Yumruklar sıkılmış, göğsü çılgınca inip kalkıyor, Emil kollarını gelişigüzel sallıyor. Oysa herkes kollarla koşul-duğunu söyleyecektir. Bedeni öne fırlatabilmek, ayakları kendi ağırlıklarından kurtarabilmek için üst organları kullanmak gerekir: mesafe denemelerinde başın ve kolların en az hareketi en iyi sonucu veriyor. Oysa Emil tam tersini yapıyor, kollarını dert etmeden koşuyor gibi: kollar kasıntılı hareketlerle çok yukarı yükseliyor, tuhaf biçimde sallanıyor, kimi kez yukarı kalkıyor kimi kez geriye doğru savruluyor, düzensiz hareketlerle sallanıyor ya da serbest kalıyor ve omuzları da titriyor, dirsekleri de sanki çok ağır bir yükü taşıyormuşçasına aşırı kalkıyor. Koşarken gölgesiyle savaşan bir boksörü andırıyor ve bütün bedeni gevşe-

miş, parçalarından kopmuş, zorlukla işleyen bir makinayı andırıyor, sadece pisti etoburca ısırıp çiğneyen bacaklarının uyumu bunların dışında kalıyor.

Ama her şey sadece kendi tarzında koşmaya bağlı değil, aynı zamanda antrenman da yapmak gerekir. Ama o işte tam böyle antrenman yapıyor.

Antrenman konusunda bütün dünyada bir yığın kuram var. Aralıklı diye adlandırılan İsveç sistemi, değişken uzunlukta duraksamalarla münavebeli bir dizi atak koşudan oluşuyor. Gerschler sistemi pistte kronometreyle görece daha yavaş bir ritme dayalı, kesitli bir antrenmanı öneriyor. Olander sistemi ise doğal bir ortamda esnek bir parkurda hızı artırıp azaltarak koşmayı şart koşuyor. Emil bu kuramların her birini ayrıntılarıyla inceledi, her birini birbiri ardına özümsedi, sonra da bunları bir araya getirip kültürfiziğe çok az yer veren Emil yöntemini oluşturdu.

Örneğin bütün bu teknikler ataklar arasında molayı tavsiye eder, bu molalar çoğu koşucunun yürüyerek geçtiği esnek parkurlardır. Emil ise, hayır, o iki Sprint arasında tırıs gitmeyi yeğliyor, böylece organizmanın koşu ortasında dinlendiğine ve hatta çok yorulduğunda bile istenilen ritmi koruduğuna inanıyor.

Bunların hepsinde ilke, hazırlık çalışmasının yoğunluğunu yarışmadaki yoğunluktan daha aşağıda tutmaya dayalı: yarışmaya hazırlanırken, yarış

sırasında ihtiyaç duyulacak gücü harcamamak uygun görülüyor. Emil tersini düşünüyor, olabildiğince sert çalışmalı, yarış sonradan daha kolay gelsin diye, olabildiğince fazla sayıda zor talim yapmalı.

Nihayet ona göre bunların hiçbiri iradeyi yeterince sağlamlaştırmaz, çünkü bunlara göre yarışçı zayıfladığını hissettiği anda hızını azaltmalı. Emil bunu kesinlikle kabul etmiyor. Yorgun hissettiğinde, en küçük yavaşlama belirtisi hissettiğinde, tam aksine, hemen hızını artırıyor. Onun avantajı bu sırada canının acımasını seviyor olması. Kendine, acıya karşı sevgisine güveniyor: kim olursa olsun asla kimseye masaj yaptırmıyor.

Bu antrenman biçimi, farklı zamanlarda çok sayıda atakla birlikte son derece şiddetli yaptığı son atağa kadar gücünü korumasını ve rakiplerini bitkin düşürmesini sağlıyor. Yarışta hızı sürekli değişiyor, değişken tempoda koşuyor, ardından koşanlar bu akıllıca hız değişikliklerinden çok şikâyet ediyorlar. Çünkü EmiPin birbirine eklediği kısa, kesintili, birbirini tutmayan adım aralıklarını izlerken şaşkınlığa düşmezlik edemiyorlar, aynı zamanda bu sürekli ritim değişiklikleri hayatı zehir ediyor onlara; bu otomatik, soğuk jestlere dayalı tuhaf ve yorucu gidiş, yanıltıcı olduğu için onların cesaretini kırmakla kalmıyor, aynı zamanda başın sürekli sallanması, kollarının sürekli devinip durması yarışçıların başını döndürüyor.

Tıpkı diğerlerine benzeyen, sıradan biri olsa da, asla, ama asla diğerlerine benzemiyor. Gerçi, diyorlar ki ciğerleri havayı alıp verirken olağandışı biçimde fazla oksijen üretiyormuş. Kalbi büyükmüş de, ortalamanın üstünde bir çapa sahipmiş de, ritmi yavaşmış da, konuşup duruyorlar. Ama Prag’da sırf bunun için bir araya gelen teknik bir tıbbi kurul bütün bu dedikoduları yalanlıyor, hiç de öyle olmadığını, EmiPin normal biri olduğunu doğruluyor, sadece iyi bir komünist o, ve işte farklılığı yaratan da bu.

Kısaca ortada kesin bir şey yok, sadece kalbini ve ciğerlerini zapturapta aldığı, en yoğun hız denemelerine ve normal koşullara aynı ölçüde uygun hale getirdiği sanılıyor. işte bu sayede delice bir atakla, neredeyse soluğu kesilmiş halde uzun bir yarışı bitirebilir, birkaç saniye sonra da yine koşarak gidip stadyumun öbür ucundaki eşofmanını alabilir -ve ertesi gün, gerekirse yeniden başlayabilir.

Günün birinde EmiPin sadece antrenman yaparak dünya çevresini üç kez dolaştığı hesaplanacak. Makineyi yürütmek, sürekli iyileştirmek ve sonuç almasını sağlamak, önemli olan bu, ve kuşkusuz açıkçası bu nedenle, makine pek yüzüne bakılacak gibi değil. Çünkü geri kalan hiçbir şeyi takmıyor. Bu makine, üstüne bir kasa yerleştirmeyi unuttukları olağanüstü bir motor. Tarzı mükemmel-lige ulaşmış değil, belki de hiç ulaşmayacak, ama Emil bununla uğraşmaya zamanı olmadığını biliyor: dayanıklılığını ve gücünü arttırmak varken, bunlar boşa zaman kaybı. Yani, çok güzel olmasa da, ona nasıl uygunsa, ne kadar az yorulacaksa öyle koşmakla yetiniyor, hepsi bu.

Tarzı varmış yokmuş, bırakın bunları, Emil artık bir dünya yıldızı. Aslında bunun için az şey yapması yeterli olacaktır: Oslo, Berlin, Hannover’de müttefikler arası kros ve ülkesinde birbiri ardına sıraladığı rekorlar. Bir yıl içinde adı özel gazetelerin atletizmle ilgili kısa haberlerinde küçük harflerle yazılır olmaktan çıktı ve uluslararası basının ilk sayfalarında fotoğrafları basılmaya başladı, üstelik kısa süre sonra sadece spor gazetelerinde de değil.

Artık büyük şampiyon dedikleri şey haline geldi. Kaçınılmaz bu. Yarışmaya katılacağı ilan edilmek yerine sadece, yarışmanın çok öncesinde, yarışmayı kazanacağı söyleniyor. Zafer kazanma ihtimali o kadar yüksek ki, federasyonlar tarafından cesaret kırıcı, kimi kez de istenmeyen kişi olarak görülüyor. Dışarıda şu ya da bu yarışa katılacağı tutsa, katılımı, varsayılan üstünlüğü nedeniyle iptal ediliyor, bunu federasyonlar saklamıyor. Buraya gelmese daha iyi, diye itiraf ediyor kimileri, sadece koşucularımızın moralini bozmaması için. Ya da başkaları, daha ikiyüzlü biçimde, katılımı teknik açıdan bizim krosçulara hiçbir şey katmayacak, diye mazeret bildiriyorlar.

Sağduyuya aykırı tarzda koşuyor diye uzun süredir onu suçlayan hekimler bile araya giriyor. İki yıldır her an can verebileceğini söyleyip kafa sallıyorlar. Onlara göre kendi kendini yok eden böyle bir olgu, ancak kısa süreli olabilir. Hekimler istediklerini söyleyebilirler, diye yorumluyor Emil sakince, ama ben onları sevmiyorum. Onlar hastaları iyileştirmeye yarar, benim türümdeki çocukları değil. Ben kendi kendimin hekimiyim.

Gazeteler bu tartışmaya sevinçle el atıyor, bunu altın değerinde bir konu olarak görüyorlar: Emil tıp camiasına meydan mı okuyor? Emil ne kadar dayanacak? Emil koşuda aşırıya mı kaçıyor? Kısaca çevresinde fanatikler oluşmaya başlıyor, posta torbaları dolusu, yüzlerce mektup alıyor, imza ya da öğüt, imzalı fotoğraf isteyenler, evlilik

teklifleri, ve artık bir lakabı var. Lokomotif. Her şey yolunda.

Bu arada, savaştan ve Prag darbesinden sonra Sovyet bloğuna geçen ve EmiPi müthiş bir propaganda aracı olarak gören Çekoslovak rejiminde her şey fena gidiyor değil. Rejimin en iyi diplomatı, en etkili büyükelçisi ve devletin atleti oluyor. Tıpkı seçkin çalışanlar gibi, özel statüye, ödüllere ve avantajlara sahip olanlardan biri. Sivil hayatta bu kişilerin bir villası, madalyaları, örneğin tekstil ya da metalürji sektöründe onursal bir işleri olabilir. Asker olan Emil için ödül üst rütbelere atanmak, ama esas işi spor olacak. Yani onunla yakından ilgilenecekler. Elbette askerde tutacaklar onu, üstelik o da bunu istiyor, ama ona en iyi hazırlık koşullarını sağlayarak ve işte bir hamlede basit bir çavuşken, saldırı tankları birliğinde teğmen oluyor.

Milovice'deki garnizonda yeni teğmen acemilerin eğitimini yönetmekle görevlendiriliyor, basın bu görevin arpalık olmadığını doğruluyor, bu arada efsaneyi daha da parlatmak için her akşam asker postasının dünyanın en büyük koşucusu tarafından yaya olarak taşındığını da belirtiyor. Görevi çeşitli zeminlerde, kimi kez de, çok sevdiği için köylü kıyafetleriyle yaptığı sıradan antrenmanları engellemiyor elbette, epey ağır asker botlarını ayağından çıkarmadan karda koşuşturmayı seviyor Emil. Bunlarla yirmi kilometre koşun, diye buyuruyor, sonra pistte hafif ayakkabı giydiğinizde her şeyin nasıl değiştiğini hayal bile edemezsiniz. Aynı amaçla, salonda çalıştığında, bileklerine esneklik kazandırmak üzere ağırlık bağlamaya özen gösteriyor.

Bu böyle devam ediyor, Emil her yerde hazır, uluslararası karşılaşmalardan -La Haye, Alger, Stockholm, Paris, nihayet derin orman koşucusunu yendiği Helsinki atletizm karşılaşmaları- basit taşra atletizm karşılaşmalarına kadar, örneğin bir haziran ayında hoşuna giden bir kızı gördüğü Zlin'deki gibi.

Çok iyi olduğunu söylemeliyim, çok güzel, uzun boylu, ince, kısa kestane rengi saçlar, açık yeşil gözler, enerjik ve tatlı bir gülümseyiş ve üstelik cirit atıcısı. Emil biraz bilgi topluyor ve iki şey öğreniyor, öncelikle adının Dana olduğunu, sonra albayının kızı olduğunu. Albayın kızı ve ciridi Zlin sahasında kendi rekorlarını kırınca, becerikli Emil bunu tam bir fırsat olarak görüyor. Koşup bir buket çiçek alıyor ve kutlamaya gidiyor. Sohbet ediyorlar, birkaç gün sonra Emil yine kendi rekorlarından birini kırdığında bu kez Dana gelip ona övgülerini sunuyor.

Yine sohbet ediyorlar ve konuşurken ikisinin de 19 Eylül doğumlu olduğu ve, Dana ondan altı saat daha önce doğmuş olsa da, aynı yaşta oldukları ortaya çıkıyor. Bu duruma sevinirlerken ve Emil bununla sınırlı kalma niyetinde olmadığından: Dinle, diyor bir süre sonra, her rekor kırdığımızda gelip birbirimizi kutlamaya kalkarsak işin içinden çıkamayız. Bu işin sonu yok. Çünkü, yani, ben, daha çok rekor kıracakmışım gibime geliyor. Her defasında bu kadar mesafeyi kat etmeden birbirimizi kutlamanın en iyi yolu belki de beraber yaşamak, ne dersin? Ne düşünüyorsun?

Emil onun ne düşündüğünü öğrenmeyi bekleyedur-sun, bir ay sonra, o sene Londra’da düzenlenen olimpiyat oyunları için uçuyor. Kentin üstüne cehennem sıcakları çökmüş, Emil’in on bin metre koşusu yapacağı gün hava çok ağır, boğucu, bir türlü patlayamayan fırtına havası. Yoğun bir sis havayı dolduruyor ve Güneş ile Toprak arasında gölgede kırk derecelik sıcaklık oluşturan bir merceğe dönüşüyor.

Emil elbette favori gösteriliyor, ama orada Heino da, hiç konuşmuyor, ama en az onun kadar iddialı. Derin ormanların adamı öç almaya aç ve son sözü Emil’e bırakmak istemiyor, ilk kez, danışman olsun diye öylesine izin verdiği Doktor Knienicky ile birlikte Emil bir yarış taktiği belirliyor. Aslında son derece basit. Tribünlere oturacak doktor hızlanma zamanı geldiğine karar verdiğinde sadece kırmızı bir mayo sallayacak -bu mayo, sadece kırmızı renkli mayoyla koşan Emil’in yedek mayosu, stadyumlarda proleter devriminin rengiyle ülkesinin rengini temsil eden mayo bu, ama hep bu rengi giymesi kendi isteği mi değil mi, pek bilinmiyor.

Emil her zamanki gibi çıkıyor, mekanik bir güçle, işleyen bir robot gibi, ama bu kez Berlin’de olduğundan daha sakin biçimde başlıyor, bu arada Heino vahşi biçimde öne fırlıyor ve bir anda seksen metre öne geçiyor. Ne

yapacağını çok iyi bilen ve işareti bekleyen Emil buna pek aldırış etmiyor gibi. Gözlem yapmaya ayırdığı bütün zaman boyunca gücünü çok sakin kullanan Emil, on ikinci, on beşinci sırada kalıyor. Doktorun tribünlerden sezdirmeden salladığı kırmızı mayoyu görünce yarışın ortasında grubun ortasına girip önüne geçilmez biçimde hızlanmaya başlıyor.

işte o zaman yıkımlara başlıyor, rakibi Heino'nun hafif gidişiyle zıtlaşan kaba saba bir koşu tutturuyor. Yarış ortasında, gücünün bir kısmını tükettiği düşünüldüğü anda yeniden doğan yepyeni bir Emil görülüyor, yeni başlamış, taptaze, hırslı, korkutmaya hevesli bir Emil. Derin ormanlarda panik başlıyor: yaklaşan felaketten korkan Heino hedefe doğru küstahça yönelerek makineyi frenlemeyi deniyor. Ama rakiplerinin sırtını görmekten hiç hoşlanmayan Emil buna sadece beş yüz metre izin veriyor. Hakareti silmek, bu ayıbı aklamak için ekşittiği yüzüyle korkunç bir görüntü sergileyen Emil, çılgın gibi işe koyuluyor -bu sırada artık koltuğun üstünde ayakta duran, su içinde kalmış Knienicky, artık bu bir işe yaramasa da, sırasıyla yüzünü ve boynunu fark ettirmeden sildiği kırmızı mayoyu çılgın gibi sürekli sallıyor. Son atak, birkaç on metre içinde Emil herkesin tozunu attırıyor, her şeyi yıkıyor, Çek atletizminin ilk altın madalyası bu.

Varışta herkes böyle bir çabadan sonra, bu denli doğaüstü güçler sergileyen şeytansı EmiPin yığılıp kalacağını sanıyor. Oysa hiç de öyle değil. Stadyum boyunca koşturmayı sürdürüyor, kısa adımlarla gidip bir bardak su alıyor, şeref tribününe doğru tırıs gidiyor, Heino'ya samimice ama saygılı biçimde dokunuyor, sonra bir sıçrayışta amuda kalkıyor, dengede duruyor -hatta değişiklik olsun diye birkaç metre elleri üstünde koşuyor.

Bağırıp çağırarak kenar bariyerleri aşan tribündeki insanlar içeri akıp üstüne çullanıyor, Emil çılgın bir kalabalığın içinde boğuluyor, gülümseyen suratlar arasında, mutluluktan ağlayan ve diğerlerinden daha coşkulu Doktor Knienicky'yi görüyor. Sonra biraz durulduktan sonra, kendilerini bir barda, büyük bira bardakları önünde buluyorlar, Emil hayır demiyor hiç, Doktor Knienicky de öyle.

Söyle bakalım, diyor doktor, sanki boynun tutulmuş gibiydi, bugün Berlin'dekinden daha fazla yüzünü ekşittin. Biliyorum, diye onaylıyor Emil, bu bana hep aktarılan bir şikâyet. Antrenmanda, yarışmada hep bunu söylüyorlar. Ama başka türlü yapamıyorum, bu seçtiğim bir tarz değil.

Yemin ederim bu yaptığım şey çok canımı yakıyor, gülmeyi ben istemez miyim sanıyorsun. Yine de deneyebilirsin, diyor doktor çekinerek, birasını yeniletmek için elini kaldırırken. Hem koşmak hem de gülümsemek için yeterince yetenekli değilim, diye kabul ediyor Emil, elini kaldırırken. Ne zaman bir koşunun güzelliği artistik patinajdaki gibi bir bareme göre ölçülür, işte ben de o zaman mükemmel stille koşarım. Ama ben şimdilik olabildiğince hızlı koşmaya çalışıyorum, hepsi bu.

işte böylece Londra'dan on bin metrede altın madalyayla, yanında bir de beş binde gümüş madalyayla dönüyor ve artık Emil gemi azıya aldı. Ama hayatta sadece olimpiyat oyunları yok, her gün aynı güzellikte geçmiyor. Bir yıl sonra doğduğu kentte, Ostrava stadyumunda on altı asker rakiple koşmak zorunda.

Oysa bir önceki gün Gottwaldow'da bulunuyordu ve ancak saat 23 ekspresini yakalayabilmişti. Tren tıklım tık-lımdı, yolculuk beş saat sürdü, Emil bütün yolculuk boyunca, izne çıkmış bir askerin verdiği bir iki bisküvi ve biraz bira dışında bir şey yiyip içmeden vagonun koridorunda, ayakta durmak zorunda kaldı. Ostrava'ya vardığında yine yorgunluktan ölüyor ve tramvayda uyuyakalıyor, neyse ki onu tanıyan bir başka asker stadyum durağında uyandırıyor.

Bu yeni on bin metre yarışını başlatan tabanca sesi duyulduğunda Emil kimseye seyir sunmak istemiyor ve o gün sıralarda tek tük seyirci olduğundan, aklını işine veremiyor, o kadar. Öncesinde özel bir antrenmanı da yok, gerçekten canı çıkmış durumda ve işte bir an önce bitse şu iş. Bununla birlikte pist çok iyi durumda, performansı artıran büyük virajlarıyla yeni yapılmış. Ama Emil otomatik olarak hemen başa geçiyor, en kısa sürede rakiplerinden sıyrılıyor, arayı giderek açıyor.

Koşuyor, düşünmeden koşuyor, sonra hoparlörden ilk tur skorlarının Heino'nunkilerden daha iyi olduğu anons ediliyor. Oysa Heino Londra'da yenilmiş olmasına karşın hâlâ dünya rekorunu elinde tutuyor. Derin ormandan söz edilmesi yolculuğun yorgunluğunu hâlâ üzerinde hisseden Emil'in hoşuna gidiyor, ancak bu ritmi sürdürebileceğini sanmıyor. Ama yedinci kilometreden sonra fikir değiştiriyor ve içinde depoladığı enerjiden hâlâ kaldığını hissedip şansını denemeye karar veriyor. Deniyor ve tamam işte, dünya rekorunu kırıyor.

Dünya şampiyonu: tepkiler gecikmiyor ve yüzbaşı rütbesi alıyor, ama hemen ardından sıkıntılar başlıyor. Yüksek makamlar kafa kafaya veriyorlar, Emil’i reel sosyalizmin bir sonucu olarak görüyorlar, bu kesin. Demek ki onu korumayı bilmeli, iktisatlı kullanmalı, çok fazla yurt-dışına göndermemeli. Ne kadar az giderse o kadar iyi. Ayrıca bu tür yolculuklar sırasında kafasına esip diğer yana, emperyalist güçlerin ve büyük sermayenin iğrenç tarafına geçerse gerçekten yazık olur. Sonuçta Emil Los Angeles’ta beş bin metre yarışına davet edildiğinde, onu huzura çağırıyorlar.

Yoldaş, diyorlar, askeri kurul, artık önceden izin almadan hiçbir yarışmaya katılamayacağına karar verdi. Tamam, diyor Emil, ama bu bir şeyi değiştirmez. Şimdiye kadar bu izinleri hep aldım, işte biz de onu diyoruz, yoldaş, artık izin yok. Hazırlıklı ol. Ve kurul çok sayıda pek de önemli olmayan davetin EmiPi askeri görevlerinden uzaklaştırdığını ve sportif gelişimini engellediğini öne sürerek bu kararı lütfedip bir yazıyla duyuruyor.

Emil yazıyı alıp cebine atıyor, ama pek de hoşuna gitmiyor bu. Bir şey söylemiyor, ama sonraki zamanlarda sıkça kaybetmeye başlıyor. İhmalkâr davranıyor, kolayca kazanabileceği yarışlarda üçüncü ya da dördüncü geliyor. Pek işler yolunda gitmiyor gibi görünüyor, kimi kez depara bile çıkmıyor. Yabancı basında öncelikle hiçbir şey anlamamış gibi davranıyorlar. Emil hasta diyorlar. Ayağında yara var, tetanos olmuş, kanı zehirlenmiş diyorlar, onu suçlayan hekimler haklı çıktı diyorlar. Ya da anlıyor gibi davranıp bunları eveleyip geveleyerek söylüyorlar: ülkesinin yetkililerince California’ya muhtemel gidişine izin verilmediği için EmiPin birden hastalandığı dedikodularına inanmak istemiyoruz, diye yazıyorlar dikkatlice.

Ama her cephede işler kötü gidiyor değil. Bir cumartesi, hakkında daha iyimserleşmiş spor gazeteleri şöyle duyuruyor: yarın Emil için farklı bir koşu. Ama Dana ile evliliğini kastediyorlar sadece, sonraki gün yapılacak deniyor. Ve güzel bir sonbahar pazarı, yepyeni komutan üniforması içinde, gerçekten de albayının gelecekte cirit şampiyonu olacak kızıyla evleniyor, işte düğün alayı, bu silahların arasından ilerliyor, büyük kitleleri topluyor,

Prag sokakları uzun süre tıkanıyor. O Prag ki, bunun dışında herkesin korkudan ödü patlıyor.

Prag ki, o yıllarda herkes korkuyor, her yerde, her zaman, herkesten ve her şeyden. Parti'nin yüce çıkarı için en önemli iş artık düşman unsurları temizlemek, parçalamak, ezmek, bertaraf etmek. Basın ve radyo sadece bundan söz ediyor, polis ve Devlet Güvenlik Güçleri bununla ilgili. Herkes her an hain, casus, komplocu, sabotajcı, terörist ya da provokatör olarak suçlanabilir, duruma göre Troçkist, Tito-cu, siyonist ya da sosyal demokrat inanca sahip diye suçlanabilir, kulak ya da milliyetçi burjuva olarak görülebilir.

Herhangi biri, herhangi bir zaman, genellikle bilmediği bir nedenden dolayı kendini bir hapishanede ya da bir kampta bulabilir. Çoğunlukla fikirleri yüzünden de değil, daha çok onu oraya gönderecek gücü olan birinin canını sıktığı için. Her gün, ülkenin dört bir yanından Devlet Güvenliğine yüzlerce mektup gelir, bu çok nazik ve yaratıcı mektuplar güvenlik birimlerinin dikkatini rejime karşı tertip içinde diye şu yoldaşa, şu meslektaşa, bu komşuya, aile ferdine çeker.

işte daha on yıl önce tanımış olduğumuz noktaya biraz farklı bir biçimde yeniden geldik. Kimse kimseyle konuşmaya, kimse kimseyi dinlemeye cesaret edemediğinden, herkes sürekli birbirinden kaçıyor, ailelerin içinde bile kimse kimseyi tanımıyor. Eskiden yabancı radyoların dinlenmesi nasıl ağır cezalara çarptırılıyorsa, şimdi de basın hiç olmadığı kadar bağlanmış durumda. Bilinçlerde korku bu şekilde iyice yerleşince yapılacak şey basittir: susmak ve rejimin fanatikçe onaylandığı gösterilere ve Başkan GottwakPa tapınmaya razı olmak ya da bunlara katılmak -ayrıca birkaç ayda, doğrusunu söylemek gerekirse, aralarında EmiPin de bulunduğu bir milyondan fazla kişinin üye olduğu Parti'ye kaydolmak da büyük oranda kurtuluşu sağlayabilir.

EmiPin bir fırsatçı olduğu sanılmasın. Sosyalizmin erdemlerine samimiyetle inandığı tartışılmaz, ama aynı biçim-

de tartışılmaz bir şey varsa o da geldiği noktada başka türlü davranamayacağıdır. Göz önünde olduğunu biliyor; iktidarın düşünürleri, halkın sevdiği büyük sporcunun durumunun mantıksal olarak, burjuva

bireyciliğini öne çıkarıp çıkarmadığını sorguluyorlar elbette, çünkü bir atlete yönelik sağlıksız hayranlık Stakhanovcu ideale zarar verebilir.

Tedbiren de olsa onu hep saklamak, formu düşük, yorgun ve hatta hasta olduğunu iddia etmeyi seçseler de Emil Nuh deyip peygamber demiyor. Heino derin ormanlarından homurdanarak çıkıp yeniden on bin metre dünya rekorunu eline geçirdiğinde Emil elli iki gün sonra rekoru elinden alıyor, ama bu kez rakiplerini öylesine geride bırakıyor ki ikinci gelen atlet yarışı dört tur gecikmeyle bitirebiliyor. Beş bin ve on bin metrede Emil yine dünyanın en hızlı koşucusu olarak kalıyor.

Birkaç ay sonra Finlandiya'da yeniden kendi on bin metre rekorunu öyle yerle bir ediyor ki izleyiciler ilk sonuçlar açıklandığında inanamıyor ve ağızları açık kalıyor. Rekor derecesi resmen ilan edildiğinde hiç yavaşlamadan yirmi beş dakika süren bir coşku gösterisi kopuyor. Sessizlik sağlandığında Emil sanki hiçbir şey olmamış gibi dört yüz metre koşucusu hızında şeref turu atıyor. Ve her zaman olduğu gibi onu kutladıklarında, bunun pek büyük bir şey olmadığını söylüyor, zaferini pistin kalitesine, kuzey ülkesi ikliminin ideal sıcaklığına bağlıyor. Ayrıca, diye ekliyor, bireysel başarıların hiç önemi yoktur. Önemli olan emekçi kitleleri stadyumlara çekebilmektir, işte önemli olan bu. Tabii, Emil, tabii, bu büyük düşünce sana yücelik kazandırıyor.

Kısaca neredeyse her zaman kazanmaya devam ediyor, yağmur altında, karda, dondurucu soğukta, her yerde, herkesi arkasında bırakıyor. Hemen hemen her yerde. Çünkü SSCB ile uydu ülkeleri bir araya getiren Doğu Avrupa karşılaşmalarına, Doğu Berlin'deki, Budapeşte'deki, Bükreş'teki, Varşova'daki komünist koşulara ya da Kırım'a antrenman kampına gideceği zaman elbette Prag'ı terk et-meşine izin veriyorlar. Buna karşılık dünyanın özgür olarak bilinen, yani büyük sermayeye teslim olmuş başka yerlerine davet edildiğinde, ki bu çok sık oluyor, zira her yerden çağırıyorlar, söz konusu bile değil. Zaten reddettiğini söyleyen o bile değil, federasyonu. Zaten federasyon, soğuk savaşın da yardımıyla, ancak nadiren cevap gönderiyor.

ideolojik açıdan sağlam teminatlar sunan ve sosyalist bloktan en iyi atletleri getirten Paris'teki *L'Humanite* krosuna bile katılmasına izin vermiyorlar. Çekiniyorlar, haklı nedenleri var. Örneğin orta mesafede *L'Huma* koşusuna

katılması için izin verilen Bacigal adlı üniversite öğrencisi genç Çek koşucuyu alalım, işte buyurun, aklına esip Prag'a dönmeme kararı aldı, Paris'te kalıp siyasi mi ne, öyle bir sığınma talep etmeye kalkıştı. Çok sinir bozucu bir örnek. Önce federasyonun sonra da üst makamların büyük memnuniyetsizliği. Neyse işte, yumuşak tepki verdiler kuşkusuz, önlem aldılar ve teknisyenleri işbaşına getirdiler, çünkü ikamet izni alıp Fransa Yarış Kulübüne kaydolan bu Bacigal'in adını bir daha duyan olmadı.

Özellikle bu tür olumsuzlukların EmiPle yaşanmaması gerek, bu nedenle yakından izleniyor, zaman zaman inzivasından alınıyor, sahneye çıkarılıp, rakip olmadan tek başına gösteri yapması sağlanarak sergileniyor. Çekoslovak ordu günü vesilesiyle Strakov askeri stadyumunda elli bin kişinin önünde futbol turnuvasının devre arasında pistte tek başına koşturuluyor. Hemen sonra ortadan kayboluyor.

işte böyle saklıyorlar onu, susuyor, sonra hiç kimse ondan söz etmiyor. Sessizliğini koruyor ve bu süre boyunca kendi köşesine çekiliyor, sanki koşuyu bırakmış gibi, öyle ki yurtdışında spekülasyonlar birbirini kovalıyor. Ne yapıyor, nerelere kayboldu. Resmi yarışmalar dışında yurtdışına çıkma izni alabilecek mi bir gün. Gizli gizli rekorlara mı hazırlanıyor. Bilmediğimiz nedenlerden dolayı pistlerden mi çekiliyor. Hâlâ hasta mı, işi bitti mi. Sır. Sır hep iyi bir şeydir.

Bütün bunlar bir süre devam ediyor, derken Emil, sanki boşluktan çıkıvermiş gibi, birbiri ardına iki yeni dünya rekoru daha kırıyor: yirmi kilometre ve saat rekoru. İnsanlık tarihinde bir saatte yirmi kilometreden fazla koşan ilk insan oluyor. Anında efsanevi olarak değerlendirilen bu zafer sırasında en hızlı koştuğu kilometre ise son kilometre, bu da çok daha iyisini yapabileceğini, hâlâ enerji deposunun dolu olduğunu gösteren bir keyif. Bu muazzam performans pek kısa sürede egale edilemez, diye coşuyor herkes. Böylece Emil insanın sınırlarını aşıyor, fiziksel başarıların sınırlarını aşıyor, kimse tarafından yakalanamaz hale geliyor, hiç kimse bu kadar ileri gitmedi. Bu iki rekor daha önce ölümsüz Heino'ya ait olduğundan, derin ormanlarda ortamı hayâl edelim. Daha o zaman çaptan düştüğünden söz ediliyordu, ama artık şimdi anlıyorlar: Emil Heino'nun şimdiye kadar yanına yaklaşamadığı mesafelere hazırlanıyordu.

Bununla birlikte siyasal davaların tiyatrosunda hiç bu kadar ileri gidilmedi. Devlet Güvenliğinin ürettiği büyük gösteri, dramatürjisi Sovyet danışmanların sanatsal katkılarıyla yapılan gösteri, ayarlanmış tanıkların kusursuz be-lirişi, çok özenli dekor ve kostümler, ilk gün kalabalığı, herkesin özenerek, hayranlık verici ölçüde öğrendiği roller -yargıçlar, savcılar, avukatlar, sanıklar- ayrıntılı sahneleme kitapçığı. Mükemmel dramatik akış, karar zillerinin çalmışına kadar, yağmur gibi yağan idamlar, bunları destekleyen alkışlar, çok sayıda muhtıra, yaşasın Başkan Gottwald.

İşte o sıralarda bir spor gazetesinin özel muhabiri olan yabancı bir gazeteci Emil'le görüşmeyi kafasına koyuyor. Elbette sorun yok. Ama onunla karşılaşmak için komutanın izni gerekli, sonra basın sendikasının, sonra enformasyon bakanlığının. Bu da öncesinde çok sayıda görüşme demek, sorular, doldurulacak birden fazla nüshalı formlar, çok sayıda imza ve mühür demek. Nihayet nefes nefese kalan özel muhabir EmiPin Pujcovny sokağı 8 numarada, büyük postanenin yanındaki yeni binada bulunan evine geliyor. Kapıyı çalıyor ve Dana güler yüzle açıyor, üstünde mavi bir etek kestane rengi bir süveter var.

Emil maalesef orada değil, diye üzüldüğünü söylüyor, sizi gördüğüne çok sevinirdi olsaydı. Ama öğleden sonraları çok çalışması gerekiyor ve bu sıralarda çok dolu. Ni-sefor Popov adında yeni bir Sovyet yıldızıyla karşılaşacağı Kiev yolculuğuna hazırlanması gerekiyor. Ama önemli değil, akşam yine uğrayın, görüşürsünüz. Bu arada, diyor, girin, size evi göstereyim, sonra da çay içeriz. Çok iyi olur, diyor özel muhabir memnun.

Burası güzel döşenmiş iki geniş oda: Dana'nın gitarı duvara, tabloların, flamaların arasına asılmış; kitaplar ve biblolarla dolu raflar, halılar, Joseph Stalin'in çerçevelenmiş bir fotoğrafı, bir diğeri, Klement Gottwald[5]ınki, dünya küresi biçiminde bir lamba ve büyük bir radyo. Güzel bir mutfağın yanındaki bu iki oda arasında büyük bir hol bulunuyor, burada EmiPin her gün esnetme egzersizleri için kullandığı, sayısız madalya ve ödül arasında diklemesine duran merdiven de dahil, spor aletler izlenebiliyor hayranlıkla. Ve ciritler, diye gösteriyor Dana. Benim ciritlerim.

Ev fena değil, ama Dana yalnız değil. Gerçekten de yanında yakın dostlarından biri kalıyor; son derece dikkatli, ilgili, özenli bir kişi olan ve çay yapmak için bile ondan hiç ayrılmayan, güler yüzlü bir kız meslek lisesi

öğretmeni bu. Böylece çay telaşına giriliyor, bu sırada Dana gündelik hayatlarından söz ediyor. Amma da basit bir hayatları varmış, basitmiş yahu. Dana spor magazini *Ruch\z.* arşiv memuru, Emil bakanlıkta subaylık görevindeyken o da bu işte çalıyor. Sonra kalan zamanda da Dana cirit çalışıyor, o ise günlük kilometre antrenmanlarını tamamlıyor. Müthiş, diyor özel muhabir büyülenmiş halde, ama biraz boş zamanınız kalıyordur sanırım.

Elbette, diyor Dana. Öncelikle EmiPin mektuplarına bizzat cevap yazdığını söylemeliyim, çok mektup geliyor, bu da çok zamanını alıyor. Sonra, işte, kitap okuruz, diyor rafları göstererek. Evet, Emil çok okur. Sonra kimi kez akşamları çıkıyorlar, gösteriler vesaire. Evde kaldıklarında ya müzik dinlerler ya da çalıp söylerler: EmiPin çok güzel bir bariton sesi var ve öğleden sonraları eski ulusal folklor havaları söylemeyi sever -bu sırada o da ona gitarla eşlik edermiş, öyle diyor Dana, müzik aletini göstererek. Hoş, diyor özel muhabir coşkuyla, EmiPin sesinin niteliğine ilişkin okuduğunu sandığı şeyleri unutarak. Sonra, akşam olunca, Emil bir kadeh Moravia şarabı içerek yemeği bizzat kendisi yapar, ne yaparsınız işte, bayılıyor buna. Gayet anlaşılır bir şey, diyor özel muhabir coşkuyla, yakın zamanda ekmek, un ve patates tayını karnelerini zihninden çıkararak. Peki söylesenize, şu sıralar formu iyi mi?

A, diyor Dana, size bu akşam daha ayrıntılı anlatır, ama şimdilik formundan biraz uzak. Çünkü hastalandı, yani, pis bir anjin geçirdi, sonrasında da bütün antrenmanı kesti. Ama işte, yavaş yavaş başlıyor, kararı o veriyor, kendi kendinin antrenörü olduğunu biliyorsunuz. Elbette, diye ekliyor özel muhabir, peki gelecek olimpiyat oyunlarında ne yapmayı planlıyor. Evet, Helsinki için diyor Dana, henüz karar vermedi. Ya beş bin ve on bin koşacak ya da on bin ve maraton koşacak. Ama bu aramızda kalsın, aslında Emil ününden bıkmış durumda, anlıyor musunuz, daha çok kendinden sonrakileri düşünüyor. Ivan Ullsberger'den, Stanislas Jungwirth'ten söz edildiğini duymuş olmalısınız. Bu isimleri biliyorum, diyor özel muhabir kafa sallayarak.

Yani, bakalım, diye bağlıyor. Kesin olan şu ki olimpiyat oyunlarından sonra eve biraz çeki düzen vereceğiz. Bunu yapmamız gerek, ama şanslıyım, çünkü Emil her şeyi yapmayı biliyor. Bu işlere de bayılır o. Her yeri

boyamayı, duvar kâğıdı kaplamayı, duşu tamir etmeyi ve koltukların kılıfını değiştirmeyi düşünüyor. Sorun şu ki tamirat işlerini çok seviyor, evi kirletmeye başlıyor, her yeri dağıtıyor, bir iki halıyı mahvetti, ama ne yapalım, öyle işte. Seviyor. Öyle ya, diye iç geçiriyor özel muhabir. Ama sonra yine gelin, diye bağlıyor Dana ayağa kalkarak, size daha fazlasını anlatacaktır.

Muhabir akşam yeniden geldiğinde güler yüzlü öğretmen açıyor kapıyı, Dana ise bu sırada onun arkasında çok üzgün olduklarını, ama Emil'in erkenden yattığını söylüyor. Söylemiştim, çok yorgun. Anlıyorum, diyor muhabir heyecanlanarak, selamımı söyleyin. O gittikten sonra bir süre bekliyorlar, Dana diğerine doğru dönüyor. Pekala, tamam mı? Söylenmesi gerekeni söyledim değil mi? Diğeri öğretmen ve yakın arkadaş maskesinden sıyrılıyor, güler yüzlülüğü bırakıyor, gidip dolabı açıyor, kayıt cihazının durdurma düğmesine basıyor, içinden bandı çıkarıyor ve hiçbir şey söylemeden önce bir zarfa, zarfı da mantosunun cebine koyuyor. Raporumu yazarım, yoldaş, diyor sadece. Gerekirse sana haber verirler. Dışarı çıkıyor, hemen ardından gece mavisi bir Tatraplan T600 kapının önünde duruyor, kadın arabaya biniyor ve araba Devlet Güvenliği binaları yönüne doğru hareket ediyor.

Helsinki olimpiyat oyunları, salı günü başlıyor ama Emil formda değil. Otuz yaşında, yorgun, belki de sürekli sahneye çıkıp durmaktan ve zorla koşuya çıkarılmaktan. Kaburga kemikleri sayılıyor, avurdları çökmüş, gözleri içeri kaçmış, karısı onu hiç bu kadar zayıf görmemişti, pazar günü, ama keyfi iyi değil. Uzun ataklarla tamamladığı günlük yirmi bin kilometre koşusundan geliyor, terden sırılsıklam ama kesinlikle nefes nefese değil, sonra valizim hazırlıyor. Ve ertesi gün hem atlet hem de atlet eşi sıfatıyla ona eşlik eden Dana ile birlikte, asık suratlı, kırmızı ceketli ve özellikle yurtdışında onu hiç gözden kaçırmayan keskin bakışlı bir avuç askerle çevrili halde Finlandiya'ya hareket ediyor.

Helsinki, serin hava, basık gök, yayılmış bulut örtüsü, zikzaklı rüzgâr, aralıklı sağanak. Her yerden gelen nem, gökten ama ayrıca sayısız gölden, ırmaktan, binbir yolla başkente kadar girinti oluşturan deniz yoluyla. Ama hava güç veriyor ve bu enlemde kısa gece, uyku zamanıyla uyuşuyor:

mükemmel dinlenme. Emil iki mesafe yarışıyla yetinmek yerine üçüne birden yazılarak herkesi şaşırtıyor: beş bin metre, on bin metre, maraton.

Bu karar herkesin hoşuna gitmiyor ve özellikle de profesyonellerin, hatta kardeş ülkelerinkilerin bile. Sovyet olimpiyat komitesi, genel sekreterinin ağzından endişesini bildiriyor, bu ise bir eleştiri, yani aslında bir ret anlamına geliyor. Hiç kimse, diyor, bu kadar zor, üstelik bu kadar kısa aralıklarla yapılacak üç yarışta iyi sonuçlar alamaz, erişilmez Paavo Nurmi bile. Emil bu açıklamaya kayıtsız kalıyor, ama aklına bir fikir geliyor: yerel meraklıların gözü önünde Paavo Nurmi'yi ziyaret edecek.

Nurmi yirmi beş yıl önce Emil gibi bütün zamanların en büyük koşucusuydu. Uçan FinlandiyalI lakaplı Nurmi kronometreyle antrenmanı icat eden kişiydi, kronometreyi hiç yanından ayırmıyordu, koşarken de yemek yerken de

uyurken de. Helsinki'de elini sıkma onuruna erişmek için gelen atletlerin hac mekânına dönüşecek bir yer, bir tuhafiyeci açmış, zengin olmuştu. Nurmi tek kelime etmeden müşterilerin gözlerinin içine bakmakla yetiniyor, bu arada onlara inanılmaz fiyatlara Finlandiya malı gömlekler ya da hiç takmayacakları, aşırı pahalı ipek kravatlar satıyor. Diğerleri gibi Emil de bir gömlek alıp kazıklanıyor, birkaç saat giyiyor -güzel ama biraz küçük, biraz sert, biraz da batıyor- sonra çıkarıp 905 sırt numaralı kırmızı mayosunu üstüne geçiriyor ve işte on bin metre yarışı başlıyor.

Mesafenin dörtte birinde işin başına geçiyor ve artık liderliği hiç bırakmıyor. Yarısında iyice hızlanıyor sonra kendi tarzına göre aralıklarla atağa kalkarak yoğunluğu azaltıp çoğaltıyor: karşı kulvarda ve varış virajında aniden hızlanıyor, kendine hayran olmaları için zaman bırakmak istercesine tribün önünde yavaşlıyor, sonra son sürat hızlanıyor. Düzenli bir koşuş biçimi olsa diğerleri belki onu takip edebilir, ama bu tekrarlanan ataklar ve sürekli kesintiler onları şaşırtıyor, tüketiyor ve morallerini bozuyor: kalpleri ve bacakları her defasında ani alarmların saldırısına uğruyor, kan şakaklarına sıçrıyor ve bu onlar için çok zor, ama yapacak bir şey de yok ve işte kazanıyor: altın madalya.

Üç gün sonra, beş bin metre için mayosunu giyiyor ve yine başlıyor. Ama Emil, Dana'ya önceden söylediği gibi ve sanıldığının aksine, tam formunda

hissetmiyor kendini. Tercih ettiği tarzda olmayan bu yarışta zafer umudu yok, sadece dördüncü olmasın yeter, fazlasını istemiyor. Dördüncü, rezalet demek bu. Hayır, üçüncülük olsun bari, ona uyar. Ama içindeki isteğe engel olamıyor: yöntemlice olsa da hiç olmadığı kadar hareketler yapıp yüzünü buruşturarak düşmanlarının ritmini kırmanın, onları şaşırtmanın, dikkatlerini dağıtmanın, onları savurup atmanın yolunu buluyor yine. Birbiri ardına nefessiz bırakıyor onları, ta ki koştukları yönü, kalan güçlerini unutturuncaya kadar. Sonra oraya kadar gelmişken, parkur sonunda, tam da istediği gibi üçüncü durumdayken, önünde sadece sırtını gördüğü iki kişi kaldığını görünce, ki bu onu hep sinirlendirmiştir biraz, bir kenara ayırdığı azıcık enerjisini kullanıyor, onları geçiyor ve kazanıyor: altın madalya.

Dört gün sonra Emil maratonun deparına katılmak için yeniden kırmızı mayosunu giyiyor. Resmi antrenörleri karşı çıkıyorlar, ama o ne antrenörleri, ne hekimleri, ne masörleri, ne ajanları, ne diyet uzmanlarını, ne beden eğitimcileri dinliyor, kısaca hiç ihtiyaç duymadığı bütün bu koruyu takmıyor. Katılıyor.

Herkes bilir ki maraton rezene tarlasında düşmanı yendiğine memnun olan General Miltiades’in, elçisi Philippides’i olabildiğince çabuk gidip Atina’ya haber vermesi için gönderdiğinden beri yapılagelmiştir. Elçi kurşun gibi güneşin altında kırk kilometre koşar, ulaştığında yorgunluktan ölür. Ayrıca iki bin yıl sonra bu mesafenin resmi olarak kırk iki bin yüz seksen metreye uzatıldığı da bilinir, bu da Wind-sor Great Park ile Londra City Stadium arasındaki mesafedir. Müthiş yorucu olduğu, en azından öyle hayâl edilir, EmiPin de o güne dek hiç maraton koşmadığı da biliniyor.

işte böyle, gidip katılıyor. Ve herkes her zaman olduğu gibi her adımda kendi kendine işkence yaparcasına yüzünü buruşturup, bedenini kasarak sergileyeceği gösteriye hazırlanıyor haince. Oysa hiç öyle bir şey olmuyor. Emil pistlerde korkunç bir acıyla darmadağın olan yüzüyle koşar. Oysa maratondaki Emil tamamen serinkanlılık içinde, görünürde hiçbir acı duymadan koşuyor. Parkurun ortasında, mideleri altüst olan rakipleri çoğunlukla geri dönerlerken, bir isveçli ve bir Ingiliz dilleri dışarda ona eşlik ederken, gülerek onlara dönüyor ve: Pekala, diyor, bana eşlik etmeniz büyük incelik, ama, artık sizden ayrılıyorum. Benim gitmem gerekiyor.

Ve onları terk edip tek başına devam ediyor, kayıtsızlığının keyfini çıkarıyor. Düzenli adımlar, sakin ifade, Emil yolu üzerindeki bıkmış seyircilere küçük işaretlerle karşılık veriyor, peşinden gelen arabalardakilerle bir iki şakalaşıyor, nefes kesici üstünlüğüne şaşırmayı sürdürenlere göz kırpıyor. Koşarken ilk kez gülümsüyor, otuz iki dişini göstererek, bir yandan da çevreyi seyrederek. Neredeyse izleyenlere geçerken imza da verecek, çamlardan ve arpa tarlalarından, koyu renkli taşlardan ve meşelerden, güneşle ışıldayan göllerden oluşan hoş Finlandiya kırsalına dair izlenimlerinden söz edecek.

Ancak bitişten yedi kilometre önce küçük bir sıkıntı: mayosu ter nedeniyle göğsüne fazla yapıştığı için yukarı kıvırıp, ıslak göğsü yarı açık biçimde devam ediyor. Sonra olimpiyat stadyumunun yakında olduğunu bilerek, yüz ifadesi ve hareketlerinin iyi durumda olup olmadığını doğruluyor. Böylece hemen tanısınlar diye, yüzünü ekşitmeye başlıyor, ama birazcık, fazla değil, pistte yaptığı alışılmış büyük gösterilerindeki gibi değil. Stadyuma girmeden önce hareketini biraz daha artırıyor ve bunlar onu her zamanki haliyle gördüklerine sevinen seyircileri tarafından tanınmasını sağlayan pasaport görevini görüyor. Trompet sesleriyle anons ediliyor, içeri dipdiri giriyor, hiç gerekli olmayan son bir atak ile herkesi memnun ediyor ve işte hepsini kazanıyor: altın madalya.

Emil’i küçümseyenler bile, maraton değil sadece eski güzel antrenmanlarından birini koştu, diyecekler. Acının somutlaşmış hali olan bu eciş bücüş adam, dramı, muazzam acıyı deneme yürüyüşü haline getirdi. Kendiyle oynadı: ödevini yerine getiren askerin bitkinlikten yığılıp kalışı, ter ve gözyaşları, sedye ve hemşireler, sıkıntı ve yan ürünleri, bütün bunlar boktan şeyler onun için. Küçümseyenler yanılıyor. Emil diğerleri gibi büyük bir acı yaşadı, ama göstermiyor, çizgiyi geçerken gülümseyişi, dirilmiş bir ölünün gülümseyişi aslında. Bu çizgi gerektiği gibi nefes nefese aşıldıktan sonra sedyecilere bir göz bile atmadan, hayır diyor, çok yorgun değilim, sadece başımda biraz ağrı var, ama geçer.

Kendimizi tekrarlamamak, bıktırıcı olmamak için EmiPin Helsinki’deki kahramanlıklarının nasıl karşılandığını burada anlatmamayı yeğledik: övgüler ve çeşitli tezahüratlar, coşkulu taşkınlıklar, patlayan alkışölçer. Ama, aynı kişinin on gün içinde üç altın madalya toparlaması daha önce

görülmüş bir şey değil, herkes bunu söylüyor: ayağa kalkmış yüz bin izleyici bir yandan gördüklerine diğer yandan da kendilerinin olan biteni izlerken ne denli gürültü çıkarabildiklerine şaşırıyorlar.

Emil Prag'a ulusal kahraman olarak dönüşünde, savaş kazanmış komutan gibi karşılanıyor. Ordu stadyumunda resmi kutlamalar, caddelere doluşmuş muazzam bir kalabalığın ardından araçla geçit, yüzbaşı rütbesinden binbaşı rütbesine yükseltilme, EmiPin Cumhuriyet Nişanıyla onurlandırılması için Başkan Gottwald nezdinde girişimler. Ve izleyen aylarda, bütün ülkelerde onu fabrikadan fabrikaya gezdiriyorlar, gerçek olduğu, gerçekten yaşadığı, uydurma olmadığı ya da daha ziyade yürürlükteki komünizmin onu icat etmediği görülsün diye.

Sadece bunu icat etmedi komünizm: bu sırada Prag'da altı ay önce Devlet'in en üst makamlarında Parti'nin bilinçli ve saygıdeğer sekreterleri olan on dört yönetici, bakan, bakan yardımcısı ya da bölüm idaresine karşı daha önce olmadığından çok daha tantanalı davalar açılıyor. Sovyet danışmanlar, on biri Yahudi olduğu sıkça belirtilen bu on dört kişinin tertipçi, hain, Troçkist, Titocu, Siyonist ajan, ulusalcı burjuva, emperyalizmin uşağı, Çekoslovak halkının düşmanı, halk demokrasisinin ve sosyalizmin düşmanı oldukları yargısına vardı. Sonunda lütfedip suçlarını kabulleninceye, ayrıntısına girip itiraf edinceye, hatta işkencelerin bitmesi için cezalarına razı oluncaya kadar bedenleri üzerinde hiçbir çabadan çekinilmeden çalışılıyor: O aşamadan sonra çoğunu asıyorlar, kalan az sayıda kişiyi zehirliyorlar, bir-iki ayrıcalıklıyı da uranyum madenlerine gönderiyorlar. Böylelikle, diye açıklıyorlar seve seve, yürümekte olan komünizm üstünlüğünü göstermiş oluyor: sadece en büyük şampiyonları çıkarmakla kalmıyor, en büyük hainlerin maskelerini de indiriyor. Tam da böyle sıcak bir ortamda Amerikan hükümeti Emil'i Dana ile birlikte Birleşik Devletler stadyumlarında koşması için ısrarla davet ediyor, bunun üzerine Emil görüşmeye çağrılıyor.

Yoldaş, diyorlar ona eline bir kâğıt tutuşturarak, bu daveti reddedeceğini söylemeye gerek bile yok, ancak bu konuda açıklama yapman gerekebilir. Eğer şu kâğıttakileri söylersen iyi olur. Peki, diyor Emil, madem ısrar ediyorsunuz. Devlet radyosu kanallarında sesi duyuluyor, Amerikalıların teklifini komik buluyor, orada yarışmaların, teknik olarak üstünde

koşulamayacak sirk pistlerinde yapıldığını belirtiyor, bu gülünç ve doğrusu sportif olmayan yarışmalar karşısında gülmekle yetindiğini ekliyor. Bir ay sonra resmi olarak bildiriliyor: Doğu Avrupa sınırları dışında artık hiçbir karşılaşmaya katılmayacak.

Daha Helsinki'deyken Emil'in tamamen özgür olup olmadığı, yarışmalara kendisinin karar verip vermediği sorgulanmıştı. Maratondan hemen sonra, basın tribünü önünde, bir Italyan muhabir o yaz Milano'ya koşmaya gelip gelmeyeceğini sormuştu. Emil başını kaldırmış hiçbir şey söylemeden işaret parmağıyla kırmızı ceketli subaylardan birini göstermişti. O da başını soldan sağa sallamış, başka da bir şey söylememişti. Tamam.

Doğduğu ülkede yapabilecekleri kalıyor geriye, boş durmak olmaz. Örneğin Emil ordunun beden eğitimi hocalarının kulübündeki bir toplantı sırasında iki yeni dünya rekoru kırmak istediğini ilan ediyor: yirmi beş ve otuz kilometre rekorları, koşucuların nadiren giriştikleri bu mesafelerde geçiş zamanı özellikle önemli, yani aynı koşu sırasında gerçekleştirilebilecek performansların toplamı önemli. Deneme Bohemya'nın kuzeyindeki Houstka bölgesinde, Emil'in en sevdiği stadyum olan Stara Boleslav'da, hiç rüzgâr yokken, hava nemli ve 11 dereceyken yapılacak. Sonraki gün bu dünya rekorlarını elbette kırıyor. Ve geçiş zamanlarıyla da oynuyor. Biraz bıktırıcı mı olmaya başladı yoksa.

Zaten alandaki eleştirmenler bıkmış gibi görünüyor. Emil işi ileri götürüyor. Fazla kazanıyor. Sonunda kazandığı zaferlere kimse şaşırmamaya başlayacak, ya da, daha kötüsü, sadece kazanamadığı zaman şaşıracaklar. Hatta spor basını bunun için zemin hazırlamaya başlıyor bile. Bir-iki yıla kadar, diye haber veriyor, Emil sadece bir hatıra olarak kalacak. Sporun yasası bu, diye iç geçiriyor. Sanki şimdiden ondan kurtulmak isterler gibi.

Ayrıca Emil Londra oyunlarında yirmi altı yaşındaki ilk büyük zaferinden beri egale edilemedi, Emil egale edilemez kalıyor. Sonraki altı yıl, yani iki bin gün boyunca, uzun mesafelerde yeryüzünün en hızlı koşan insanı olacak. Öyle ki adı dünyanın gözünde gücün ve hızın eşanlamlısı haline gelecek. Alt tarafı gülünç bir addan öteye gidemeyen Zatopek adı dünyanın her yerinde o hareketli ve mekanik üç hecesiyle patlamaya başlıyor, üç zamanlı acımasız bir vals tutturuyor, dörtnala gidişin sesi, türbinin homurdanışı haline geliyor, sondaki k harfiyle biten biyel ya da sübap

tırtırları duyuluyor, ilk harfi ise diğerlerinden hızlı gidiyor: zzz diye ses çıkarıyorlar, fırlayıp gidiyor harf, sanki başlama atışını o yapıyor. Makinayı yağlayan akışkan önad da hediyesi: Emil -motoru alana yağdanlık bedava.

Bu kadar abartı haksızlık olur: koşu tarihinde başka büyük sanatçılar da olmuştur. Aynı geçmişe sahip olmamaları bir yana, her defasında adları bu spora hep onunkinden daha az uyumluydu, bu adlar EmiFinki gibi birebir uymuyor, koşuyla iç içe girmiyordu -tek istisna rüzgârın adlarından biri gibi esen adıyla Mimun belki de. Sonuçta, onlar unutuldu, çok karmaşık değil, onlar için yapacak bir şey yok.

Belki de ününü sağlayan şey, en azından o ünü oluşturmaya büyük oranda katkıda bulunan şey bu ad oldu. O adın bütün dünyaya hitap etmesini ve daha uzun süre sözünün edilmesini sağlayan şeyin onun ritmi, onun hamleleri olup olmadığı, efsanesini kendisinin yaratıp yaratmadığı, kendisinin yazıp yazmadığı sorulabilir -isimler de tek başlarına zaferler kazanabilir. Ama hiçbir şeyi abartmayalım. Bütün bunlar çok güzel, yalnız bir ada istenilen söy-letilebilir ya da anlam yüklenebilir. Emil tahıl tüccarı, figüratif olmayan ressam ya da siyaset komiseri olsa, akılcı işletmeyi, lirik soyutlamayı ya da soğuk soğuk terlemeyi ifade eden adı kuşkusuz bu mesleklerin her birine uyardı. Her defasında ad mesleğe çok iyi yakışırdı.

Bunun dışında, yılın sonundan itibaren basında çıkan bir küçük ilanda Helsinki oyunlarının skor panosunun satılık olduğu söyleniyor. Otuz beşli gruplar halinde yedi bin lamba söz konusu. Diğer ışık, Joseph Stalin, sonraki yılın başında sönüyor ve, cenaze töreninde üşüten sevgili rehber, Başkan Gottwald, Moskova’dan dönüşünde Prag’da ölüyor.

Emil biraz yorgun. Anlayabiliriz, hiç olmazsa öyle davranabiliriz. Finlandiya’da toplanan altınlardan başka beş bin metrenin üstündeki mesafelerde sekiz dünya rekorunun sahibi oluyor: altı, on ve on beş bin mil; on, yirmi, yirmi beş ve otuz kilometre; saat rekoru da cabası, izleyen aylarda Prag’a tam formunda dönüşünde sanki zaferlerinden sonra dinlenmeye çekilmiş gibi, çok faaliyet göstermiyor. Her yerde şenlikle karşılıyorlar onu, doğduğu kent olan Koprivnice’de onuruna bir müze açtılar, hayatını anlatan bir film hazırlıyorlar, onun da nefes almaya hakkı var.

Stalin, ardından da Gottwald öldükten sonra zaten herkes biraz nefes alacak gibi: çok hafif belirtiler Çekoslovakya siyasi rejiminde anlık da olsa bir şeyler olacağını gösteriyor. Küçük olaylar fark ettirmeden havayı değiştiriyor. Örneğin hemen ertesinde, herkesin sadece spor sayfasını okuduğu, sendikanın organı olan *Prace* gazetesi, Çek atletlere yurtdışında yarışlara katılma izni vermeyen Spor bakanlığını eleştirmeye kalkışıyor. Habere bak, habere.

Sanki bu yayın organına hak vermek ister gibi, elbette zemin hazırlamakla görevli değilse eğer, Emil'in Brezilya'ya gideceği duyuruluyor, yılın son gününe denk gelen büyük Saint-Sylvestre koşusuna katılmak için Sao Paulo'ya gidecek. Vizesini alır almaz, memnuniyetini bildirir bildirmez, Riz La Croix sigara kâğıdından not defteriyle birlikte banyoya girip saatlerce kapalı kalıyor, ne yapıyor, sır. Aynı anda Prag'daki büyük davalarda ömür boyu hapis cezası alan mahkûmlardan biri Ruzyn'deki hapishanesinde aynı küçük ve narin Riz La Croix kâğıtları üzerine bu davaların gerçek yüzüne dair bir raporu, bunları eşine iletme umuduyla yazıyor.

Prag'dan Sao Paulo'ya giderken Paris'te mola öngörülüyor, Bourget havaalanında Super-Constellation uçağına binmeden önce basın konferansı veriyor. Sao Paulo yarışını nasıl görüyor. Elbette kazanacağım, diyor saflıkla. Ra-

kiplerimin adlarını bildirmediler arıla önemi yok, nasılsa kazanacağım. Kim olursa olsun hepsini yeneceğim ve bundan mutluluk duyacağım. Onları büyük bir zevkle yeneceğim, diye vurguluyor daha öncekilerden çok daha fazla gözdağı vererek. Hepsi bu. Kimi kez sinir bozucu oluyor.

Sao Paulo: yabancı atletlerin yerleştiği otelde her zamanki merakı onu odasının banyosuna yönlendiriyor. Bir musluk açıyor, cebinden Riz La Croix not defterini çıkarıyor, birçok sayfayı buruşturup bilye yapıyor, lavaboya atıyor. Bunun nedeni, Coriolis yasasından söz etmiş olmaları, o da Güney yarımkürede suyun lavabodan akarken Kuzeydekinin tersine dönüp dönmediğini görmek istiyor. Gerçekten doğruymuş, bak sen. Emil takılıp kalıyor. Onu bekleyenlerin birbirini ezdiği ve onu görmeye çalıştığı otel lobisine geri geliyor, gülümseyerek sorulara cevap veriyor, imza veriyor, rakipleriyle hoş beş ediyor.

Kimse kazanacağından kuşku duymuyor, herkes buna ondan fazla inanıyor gibi, küçük bir teknik sorun ortaya çıksa da. Çünkü sonraki yılı şimdikinden ayıran gece yapılan bu yarış yedi kilometre uzunluğunda, çok düzensiz bir koşu, ama özellikle iki binden fazla koşucunun katılacağı bir koşu. İşte bütün mesele de bu: bu kalabalıktan sıyrılıp çıkmak. Sonradan kalabalık içinde kalmamak için erkenden sıyrılıp çıkmak gerekecek. En başta hızlı çıkmak erken yorulmaya neden olacak, yarışın sonunu zora sokacak ve tedbirli çıkmak da kalabalık içinde boğulup kalmaya neden olacak. Peki, diyor Emil, göreceğiz. Bu arada yarışı düzenleyen gazete olan *Gazeta Esportiva* bürolarından bilgi alıyor. Deparda, her zamanki gibi tabanca patlayacak sanırım, diye soruyor. Hayır diyorlar, Brezilya ulusal marşının son notasıyla hareket edeceksiniz. Peki, diyor Emil, bu marş dışarıda satılır mı diye soruyor. Plağı satın alıyor, marşı ezberliyor. Hiç belli olmaz, ne olur ne olmaz.

Hatalı çıkışları ve erken hamleleri engellemek için ulusal marşı çalıp son notasında tabanca patlatmaya karar veriyorlar. Ama bir muzibin düşüncesizce ateşlediği çatapat kafaları karıştırıyor; beklenen işaret sanılınca marşın ortasında muazzam kalabalık harekete geçiyor ve işte herkes koşmaya başlıyor. Emil bir milyon delirmiş koşucunun önünde derhal ilk sıraya geçiyor, kulakları sağır eden alkış, tezahürat, büyük havai fişek gösterileri, bağırış çağırış, boru, siren, korna, havaifişek sesleri, dört bir yanda patlayan çatapatlar, geçerlerken koşucuları selamlayan açık hava orkestrası eşliğinde; koşucular çelenkler, fenerler ve flaşlar arasından, izleyicilerden kalan dar koridorda kendilerine yol açmaya çalışıyorlar.

Ama bütün bunlar pek zorlanmadan olup bitiyor, son derece dik son etapta Çek lokomotif uçuyor, füniküle-re dönüşüyor, bütün diğerlerinin çok çok önünde, yarışma rekorunu bir dakikayla yerle bir ediyor. Kişiliği önündeki hayranlık tam da zirveye ulaşıyor ve akşam *Gazeta Esportıva'nm* merkezindeki resepsiyonda öyle büyük bir izdiham yaşanıyor ki Emil boğulup ölmekten zor kurtuluyor ve gözden uzak bir kapıyı kullanarak binadan dışarı çıkmak zorunda kalıyor.

Ertesi gün, yağmur yağıyor, Emil gribe çeviren bir nezle kapıyor ve otelde dinlenmek zorunda kalıyor: odasında iki yüz kilo madalya, kupa ve heykel teslim edilirken günde on daveti geri çeviriyor. Ama Brezilyalıların

coşkusundan memnun kalan Emil vesayetinde olduğu birimlere güvenebileceğini düşünerek gelecek yıl yine gelmeye söz veriyor: ona bu yolculuk için izin almasını sağlayan Sao Paulo'daki zaferi, bu yöndeki politikasını değiştirir gibi görünen Çekoslovakya'ya umduğu popülerliği sağlıyor. Sonra Avrupa'ya dönüşünde Praga'a dönmeden önce Emil Paris'te Seine nehri kıyısında bir otelde bir gece geçiriyor oraya da altı ay sonra gelmeye söz veriyor.

Bu süre boyunca yenilmesi gereken kişi, mutlak referans noktası, uzun mesafe koşunun yarış damızlığı haline geliyor. Hatta, diye soruyor köşe yazarları ciddi ciddi, böyle bıkıp usanmadan dünya rekorları kırmakla büyük bir psikolojik hata yapıyor olmasın. Çünkü nihayetinde, diye sızlanıyorlar, bir gün gelecek şaşkınlık nazik bir meraka, sonra merak kayıtsızlığa dönüşecek ve olağanüstü başarılar bir gün sıradan iş haline gelecek, artık olağanüstü biri olmayacak. Artık sadece Emil kaybettiğinde şaşıracaklar. Her neyse ne, onu tahtından edeceği söylenen koşucular hakkında fikirler ileri sürülsün dursun, ona dair bütün haberler gazetelerin birinci sayfalarını dolduruyor.

işte böyle, altı ay sonra *L'Humanite* koşusu için Paris'e dönüyor. Emil Bourget'de imparator gibi karşılanıyor. Bourget pistine konan devasa bir DC-6,dan inen, gri bir gabardin içine gömülmüş EmiPin başında artık hiç çıkarmayacağı ponponlu, rengarenk yünden bir bone var. Bonesini selamlamak için çıkardığında kafasının kazınmış olduğu görülüyor, çünkü, bunu kabul etmek gerek, EmiPin saçları dökülmeye başlıyor. Fotoğrafçılar ve gazeteciler ona doğru hücum edince iyi bir Fransızcayla, ama altı ay öncesinde olduğu ölçüde muzafferane tarzda olmadan konuşuyor: yarın Vincennes hipodromunda Kuts onu yenebilirmiş, öyle diyor. Bu Kuts Sovyet filosunda kendi halinde bir denizci, çok yakışıklı bir çocukcağız, antrenmanlı olmadığını iddia eden EmiPden daha hazırlıklı ve, kabul etmek gerekir ki, ondan daha genç biri.

Ama ertesi gün Kuts EmiPi zorlayamıyor bile. Yirmi bin kişilik bir kalabalık önünde önce harekete geçmede bir az geç kalan Emil sonradan aradaki mesafeyi giderek azaltıyor, seyircilerin oluşturduğu koridorun içinde diğerlerinin çok önünde koşuyor. Pist görevlileri aşılıyor, pist işgal ediliyor, temelden zafer. Yazarlar yine fikir değiştiriyor, bakalım gelecek

yıllar ritmini bozabilecek mi, diye soruyorlar ve bizzat Kuts da onu hiç bu kadar güçlü görmediğini belirtiyor. EmiPe gelince, iki ay sonra Paris'e yeniden gelmeye hazır olduğunu söylüyor, bu sefer merak ettiği tek yere, Pigal-le meydanı tarafına kısa bir gezintiyle yetiniyor.

Aklına oraya dönmeyi koyup -Berne yarışmalarını düşünerek- kendini hep iyi hissettiği Stara Boleslav'da birkaç haftalık hazırlık çalışmasına başlıyor. Çalışmanın sonunda gazetecilerin kaldığı Palace otelinde basın konferansı. Eskiden beri taktıkları lakapla iyi huylu Emil, formunu nasıl bu denli istikrarla koruduğuna ilişkin sorulara karşılık, buna kendisinin de şaştığını saklamıyor. Ama kendimi aldatmıyorum, diyor ilk kez, yavaş yavaş düşüşe geçtiğimi biliyorum. Zaten sadece on bin metre rekorunu hedefliyorum. Beş bin metre için artık yeterince hızlı koşamıyorum. Maraton ise benim hoşuma gitmeyen bir yarış: insanın canı gerçekten çok sıkılıyor. Bu arada Paris'e yeniden gideceğim. Gerçekten de Prag'da Spor ve Kültür bakanlığı, Genelkurmayın olumlu görüşü üzerine, Yves-du-Manoir de Colombes stadyumunda bir yarış için olurunu verdi.

Ancak Fransa'daki son kalışında Emil ülkesinde çıkan bir gazeteye bir söyleşi vermişti, Partinin küçük bir uydu oluşumunun organı, ülkede çoğulculuğun var olduğuna inandırmaya çalışan ve müdürü de siyasi polisle işbirliği içindeki *Svobodne Slovo* adlı gazete. Yoldaş, diye sormuştu ona gazeteci, bize öncelikle kendini nasıl hissettiğini söyler misin? iyidir, demişti Emil iyiyim, ama her tür ilerlemenin zorlaştığı bir döneme girdim. Peki, diye not almıştı gazeteci, şimdi okuyucularımız için Paris izlenimlerini bildirebilir misin? Elbette, dedi başka şey düşünen Emil, söylediklerine dikkat etmeden, iyi o zaman, buyrun, dedi gazeteci. Paris hakkında ne düşünüyorsun?

Ne desem ki, diye karşılık verdi Emil ilgisizce, Paris, biliyorsun işte, görecek pek fazla şey yok. Elbette Pigalle fena değil. Sonra kızlar da var, tabii, müthiş güzel kızlar. Bu mükemmel kızların resimleri gazetelerde çok çıkıyor. Sonra elbette şarap var. Bir de, ne çok mağaza var burda, vay be, hiçbir yerde görmedim böylesini, dükkân, dükkân, her yer dükkân.

Çok iyi, yoldaş, teşekkürler, diyor gazeteci not defterini kapatarak, ilginç sözlerini gerektiği gibi aktarmaktan mutluluk duyacağım.

Gerçekten de gazetede aktarılan söyleşi şöyle: Paris beni hayâl kırıklığına uğrattı, diyor Emil Zatopek. Uç kuruşluk Paris edebiyatı. Paris'te fuhuştan, porno dergi ve broşürlerden başka bir şey yok. İş takibi ve tüccar zihni-yetli sinir sistemi Paris'in kalbini ele geçirmiş.

Sonuç: Birkaç gün sonra Fransız dışişleri bakanlığından bir bildiri yayımlanıyor. Bildiride, ilkbaharda Fransa'ya yaptığı son ziyaretinde koşucu Zatopek'in bu yolculuğa ilişkin Çekoslovak *Svobodne Slovo* gazetesinde yayımlanan asılsız sözlerinden üzüntü duyulmaktadır. Paris halkına karşı bu hakaret dolu açıklamaları dikkate alan Dışişleri bakanlığı Mösyö Zatopek'in ülke topraklarına girişini reddetmeye karar vermiştir.

Bu ret büyük yankı uyandırıyor, ama işe herkes karıştığı için Emil sonunda vizeyi almayı başarıyor. Bu olay ona susmasını öğretti, ama dili gevşekse, Rusçayı ve Al-mancayı iyi konuşuyor, İngilizce, Fransızca, Macarcayı iyi beceriyor ve Orta Avrupa ve İskandinav dilleriyle derdini iyi anlatabiliyorsa, bu onun suçu değil. Bu olaydan sonra, yabancı dilleri kolayca becermeme kimi kez üzülüyorum, diyor, süklüm püklüm. Bu kadar dil bilmek iyi değil. Hep konuşmak, hep cevaplamak gerekiyor. Eh, elbette Emil.

Bu olaydan sonra Fransa'ya çok öfkeli geliyor, tıpkı Berlin'de bütün stadyumun kendisiyle alay ettiği günkü gibi. Ve Colombes stadyumunda, işte, beş bin metre dünya rekorunu kırması öç alma isteğindendir. Bir saniye farkla kırıyor, ama uzun mesafelerde tek eksiği buydu -bu da bizi sekiz dünya rekorundan dokuz dünya rekoruna ulaştırıyor. Sonra, seyirciler şeref turu istediklerinde, zevk için, hiç zorlanmadan, sanki basit bir çaba harcayıp koşmuş gibi, dört yüz metre daha koşuyor. Ve bundan sonra, saçsız olmasına karşın Çekoslovak ülkesinde bulunmayan naylon bir saç fırçasına sahip oluyor. Ama bu Dana için olmalı, çünkü ayrıca badem parfümlü bir sabun ve bir tüp Rouge Baiser satın alıyor.

Sonra, aynı hamleyle, Brüksel'de on bin metre dünya rekorunu ilerletiyor. Bu artık rutinmiş gibi gelebilir, ama Çek yetkililer bu rutine karşı çok hassaslar ve tuhaf aritmetiklerine göre şöyle bir denklem kuruyorlar: Colombes + Brüksel = Emil'in yarbay rütbesine terfii.

Sizi bilmem ama ben, bütün bu seferlerden, rekorlardan, zaferlerden, ödüllerden biraz sıkılmaya başlar gibiyim. Tam yerinde, çünkü işte Emil kaybetmeye başlıyor.

Budapeşte’de başladı bu düşüş, kendi mesafesi olan, sadece ona ait olan on bin metre koşusunda Kovacs diye biri tarafından yenilgiye uğratıldı. Sanki neredeyse hileyle: o kötü görünüşlü stiline karşın o kadar güzel görünen Emil bir yanda, çirkin mi çirkin Kovacs diğer yanda: kısa bacaklar ve kısa gövde, üstte kocaman bir kafa, her tür zor yarışa dirençli cüce görüntüsünü telafi eder gibi. Her neyse, bu Emil için kötü bir darbe oluyor, ayrıca aynı yerdeki diğer bir dizi koşuda geride kalıp kaybetmeye başlıyor.

Biraz kaybediyor, kazanıyor, sonra yine kaybediyor, biraz kazanıyor ve Emil’in artık eskisi gibi olmadığını düşünmeye başlıyorlar. Zaten bunu kendi de söylüyor, kimseyi kandıracak hali yok, ama o zamandan sonra kulvarlarda ezip geçtiği herkes öç alma umudu beslemeye başlıyor. Bunlar Emil’in zaferleri kadar gösterişli rövanşlar olmayacak, ama biraz olsun gururlarını kurtaracak zaferler, işte böyle fikirler ortaya atıyorlar, geleceğe dair spekülasyon ve teşhislerde bulunuyorlar. Emil dönüşü olmayan düşüşü görüyor, diyor herkes, üstünlüğünün bittiğini, zaferlerinin sonunun geldiğini gösteren tehditkâr izleri görüyor. Kendini hiç bırakmayacağı sanılan Emil, gururunun ve iradesinin gücüne karşın, artık çaba sarf etmek istemeyen bedeninin ihanetine uğruyor. Aslında bu doğal, bu alanda mucizeye yer yok. Bir stadyumda bulunması tutukluk yapan bir silah etkisi gibi, istemeden rakiplerine yaşattığı sersemliği şimdi kendisi yaşayacak, zamanı geldi, bunları kabul etmesi gerekiyor.

Zaten İsviçre’de koşacağı zaman bu durum açıkça görülüyor. Berne yarışlarını çok bekliyordu, daha önce hiç olmadığı kadar hazırlanmıştı. Rakiplere baktığında bu kez yeneceğinden neredeyse emin olsa da, yarışmaya çıkmayı beklerken endişeli, sinirli, neredeyse içi içine sığmaz halde görünüyor. Belini biraz kamburlaştırarak yürüyor, boynu omuzlarına gömülmüş halde, beresi zarafet kaygısı gö-

zetmeksizin kulaklarına kadar çekilmiş biçimde. Berne’de Çekoslovak takımı çikolata imalathanesini gezmeye resmen davet edildiğinde Emil diğerleriyle nazikçe oraya gidiyor, çünkü her zamanki gibi merak ediyor, ama bunu pek de aklına takmıyor. Yağmur altında yağmurluğunun içinde

sanki işe giden küçük bir memur gibi görünüyor. Ziyaretten sonra da onlar için gösterilen, genel olarak İsviçre'yi ve özellikle de çikolatayı öven bir filmin önünde Dana'nın yanında oturuyor, yarışların devi Emil sadece adsız bir seyirci işte, mütevazı ve disiplinli, başka herhangi bir şey izler gibi bunu da nezaketle izliyor, iri yarı, atletik ve uzun saçlı takım arkadaşları arasında Emil birden uslu bir çocuk ya da artık bunların hiçbiriyle ilgilenmeyen sinirli bir yaşlı havasına bürünüyor.

Ama merakı Berne hayvanat bahçesini ziyaret etmeye itiyor Emil'i, orada henüz Çekoslovakya'da ikamet hakkı olmayan maymunları görüyor nihayet, zevkle izliyor. Ama maymunlar yaramaz, saldırgan, acımasız görünüyor, insan olmayı kıl payı kaçırmış olmaktan sürekli rahatsız gibiler. Görünüşe göre bu onlarda saplantı olmuş, sadece bunu düşünüyorlar. Bunun hesabını sormaya hazır gibiler. Emil bu görüntüden düş kırıklığına uğramış değil, ama bu onun moralini düzeltmiyor.

Çevresini şaşırtmaya devam etse de artık ondan geçmişte kalmış biri gibi söz ediliyor. Çok ani oluyor bu, neredeyse bir günden diğerine. Her ne kadar Berne'de -parlak pist ve şemsiye ormanı- onu şaşırtıcı, parıltılı koşucu, fantastik rondo, korkutucu olduğu sanılan ama varlık gösteremeyen rakipleri karşısında usta kırmızı mayo gibi tanımlamalarla anlatsalar da. Prag'da -sert rüzgar, dondurucu soğuk- şeytan Emil yeniden ortaya çıkıp tükendiği sanılan repertuarından bir numara daha gösterse bile. Arada bir eskisi gibi yine kazanıyor, ama, giderek daha çok kaybediyor. Başına geleni biliyor, payına düşene razı oluyor. Kabulleniyor. Yani, diyor, beni geçtiler, ama ne yapalım. Ve hatta içten içe, iyi ki böyle. Koşmayı seviyorum, hâlâ koşmak istiyorum, çok koşmak istiyorum, ama yarış kaybeden normal bir koşucu olmak da kötü değil.

Artık gözünün yemediği beş bin metreden vazgeçmeye karar veriyor. Bin metre koşucularına ayrılmış ve onun gibi dayanıklılık uzmanlarının artık girişemeyeceği çok hızlı bir koşu haline geldi bu. Artık on bin metre ve daha uzun mesafeli koşularla sınırlayacak kendini. Örneğin, yarışma canını sıkıyor olsa da, Melbourne'da yapılacak olimpiyatlar için maraton çalışmayı istiyor.

Melbourne'u beklerken Emil söz verdiği gibi Brezilya'ya yeniden gitmeyi istiyor, ama geçen sene oradan dönerken *Svobodne Slovo*'nun başka bir

muhabiri kısa bir söyleşi talep etmişti. Paris meselesi yüzünden ağzı yanan Emil ona karşı temkinli davranmıştı. Yoldaş, dedi ona, okuyucularımız Brezilya hakkındaki izlenimlerini merakla bekliyorlar.

Dinle, diye söze başlamıştı Emil, çok açık söyleyeceğim. Müthiş bir yer Brezilya. Israrla söylüyorum, gerçekten mükemmel bir yer. Her açıdan. Bir kez daha seve seve giderim. Bilmem anlatabildim mi?

Sonuç: Brezilya dışişleri bakanlığı sözcüsünün bildirisi. Emil'in Brezilya vizesi reddediliyor. Genel bir siyasi karar değil, diye belirtiyor sözcü, özel bir durum, aslında Sayın Zatopek Çekoslovakya'ya döndükten sonra Brezilya hakkında üzücü sözler sarf etti.

Zaman geçiyor, Vltava'nın suları Prag köprülerinin altından akıyor ve Emil'in geleceğine ilişkin saçma dedikodular çoğalıyor. Sürekli tekrarlanan yenilgileri gerçek bir düşüş olmasa da en azından mutlak gücünün sonunu gösteriyor. XVIII. *UHumanite* koşusu için Çek ve Sovyet atletler Paris'e Air France'ın aynı DC-4 uçağıyla geliyorlar, ama bu kez Emil Bourget'de beklenen tek yıldız değil. Uçaktan Emil'le birlikte yakışıklı Kuts da iniyor, beş bin metrede aylar boyunca en iyi zaman derecesini birbirlerinin elinden almışlar, Kuts rekoru tepetaklak etmeye katkıda bulunmuş, ardından Emil bu mesafeden vazgeçmişti.

Emil her zamanki gibi giyinmiş: bu kez rengi yeşil olsa da yine aynı eski gabardin, ponponlu meşhur bere, pistlerden uzakta yine rahat giyim, ama biraz şişmanlamış mı ne. Evet, diye her zamanki gibi gülümsüyor bütün dillerde, iki kilocuk aldım. Bu yıl çok çalıştım, ya, işte, antrenmanın kolaylığını azaltan bir durum bu.

Kolaylık ya da değil, Emil merkez organ tarafından düzenlenen krosu hiç zorlanmadan kazanıyor. Bu uluslararası spor töreni SSCB, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya ve diğer kardeş ülkelerin büyükelçileriyle, Fransız komünist partisinden Jacques Duclos, Marcel Cachin, Eti-enne Fajon ve Andre Stil'in huzurunda, dondurucu soğukta ve sonu gelmez söylevler, askeri marşlar ve ulusal marşlar eşliğinde yapılıyor. Yoldaşların alkışladığı Emil'e podyumda bir-iki cümle söylemesi için ısrar ediyorlar. Memnunum, diyor, ama bir genç atlet beni yenemiyor diye biraz üzülüyorum. Gençlerin zafer aşkı benimkinden fazla. Ben şimdi otuz üç yaşımdayım, artık aynı

kazanma azmine sahip değilim, artık sadece zevk için koşuyorum. Teşekkür ediyorum. Alkışa boğuyorlar. Ne yüce ruhlu biri diyorlar, aman tanrım, ne yüce ruhlu biri.

Ancak kulvar hayatı ona hak veriyor. Emil Çekoslovakya'ya dönüşünde Ordu açık kros şampiyonasına katıldı-

ğı Budejovice adlı küçük şehirde aslına bakılırsa en favori izleyicisi Ullsberger diye biri önünde eğiliyor. Ullsberger ağır bir zeminde, kuru bir soğukta, onun elli metre önüne geçerek herkesi şaşırtıyor. On yıldır ilk kez Emil kendi ülkesinde yeniliyor.

Birkaç gün sonra Zlin'de Emil Ullsberger'den rövanşını alması işe yaramıyor, artık bir kez olan oldu. Brüksel'de elde ettiği on bin metre dünya rekorunu kıracağını ve bunu Houstka'da, en sevdiği stadyum olan Stara Boleslav'da gerçekleştireceğini ilan ederek olay yaratmak istiyor. Orada sadece 363.76 metrelik küçük bir pist var ama mükemmel bir pist, çevredeki ormanlar sayesinde rüzgardan iyi korunan bir pist, oranın en iyi teknisyenleri bu deneme için pisti yenilediler.

Bununla birlikte hafta yoğundu. Üç gün önce kurtuluşun onuncu yılı için Çekoslovak ordusunun tören geçidine subay olarak katılmak zorunda kalmıştı: böyle şeyler hiç fark ettirmeden insanı yorar. Üstelik o gün Stara Boleslav'da boğucu bir sıcaklık var ve yakındaki ağaçtan kalkan yeterli olmayınca, çok şiddetli bir rüzgârın dalgaları stadyum üstünde işleri zorlaştıran toz bulutları kaldırıyor. Başarısız. Emil rüzgârın ihanetine uğruyor, sıcağın, tozun ve ona tavşanlık yapması gereken ama fırsattan yararlanıp onu bırakan Ullsberger'in ihanetine uğruyor. Dili dışarıda, suratı kırmızı, ağır ve fırtınalı havanın hışmına uğramış Emil sekizinci kilometrede yarışı gevşetiyor ve, Brüksel'de elde ettiği zaman derecelerinin ortalamasına ulaşmış olsa da rekoru kaçırıyor. Heyecanlanan kalabalık harcadığı çabayı unutmuş görünüyor.

Olsun. Ne yapacak şimdi. Pekâlâ, bugünden tezi yok Melbourne maratonu için hazırlanalım, bu sırada dünyanın öbür ucunda Avustralyalılar bir yıl öncesinden gelecek yılki olimpiyat biletlerini kapışıyorlar. Ayrıca Çekoslovak basını Emil'in beslenme tarzından yola çıkarak bir araştırmacı grubu tarafından laboratuvarda, Zatopek Kokteyli olarak adlandırılacak

mucize bir suyun geliştirildiğini duyuruyor. Ancak yakından bakıldığında bu ürün pek tamamlanmışa benzemiyor: maya ve meyvelerden elde edilmiş glikozdan yapılmış bu su *Genç Yaşayın, Uzun Yaşayın* adlı çoksatar kitabın yazarı Gaylord Hauser tarafından övülen bir karışımı hatırlatmaktan öteye gitmiyor.

Glikozu mayayı bir yana bırakalım, o sırada işler pek yolunda gitmiyor aslında. Emil Prag'da Ordu şampiyonasına katılmaktan geri duruyor, sonra Rosicky Hatıra Koşusunda kaybediyor. Belgrad'da tam da fazla meyve tüketiminden kaynaklanan bir bağırsak bozukluğu yüzünden açıkça yeniliyor. Varşova'da düş kırıklığı yaratan günlerden sonra Emil on bin metrede pek bir şey yapamıyor ve ertesi gün beş bin koşusunda tamamen ipleri koparıyor.

Kendini aldatacak değil, ya, biliyor emeklilik günlerinin yakın olduğunu. Ama kötüye yormuyor, eğlenir gibi görünerek söz ediyor bundan. Yeniyetme delikanlıların kendisini geçmesinden ve bütün rekorlarını kırmaya hazırlanmalarından memnun olduğunu söyleyip duruyor. Sadece, iyi bir iş çıkarma konusunda inat ettiği Melbourne'a kadar devam etmeyi umuyor. Sonra, diyor, artık seyahatler bitecek. Evimin çevresinde koşarım, uzun mesafeleri seven yeniyetmelerle ilgilenirim ve hepsi bu. işte hatta Karlsruhe'te ona hediye edilen küçük bir NSU Quickly motoruyla dolaşıyor. Aslında motoru hep Dana sürüyor, o ise basın fotoğrafçılarına poz vererek onun peşinden gülümseyerek kısa adımlarla koşuyor.

Yine de Emil kimi kez biraz kendine geliyor, ama bunun nedeni üstüne üstüne gelenlerin olması. Örneğin Brno'da beş bin metrede, onu Varşova'da yenmiş olan Krzyskowak adlı bir Polonyalıyla kapışıyor, oraya sanki yenecekmiş gibi gelmiş, yoluna devam edeceğini sanıyor. Önden çıkan bu Krzyskowak Emil'in onu geçmesini özellikle istemiyor ve hatta hile yapıp koşunun yarısında onu pistin dışına atacak şekilde sıkıştırarak ondan kurtulmayı bile deniyor. Yumuşak huylu Emil'de bir öfke, bir öfke, aşağılık darbeyi savuşturuyor ve işte virajdan sonra başa geçiyor. Ama Krzyskowak güçlü biçimde onu yakalıyor, önüne geçiyor, arayı açıyor ve tam kazanacak gibi görünürken, öfkesi dinmemiş Emil dişlerini sıkıp Polonyalıyı geçiyor ve o hızla varışa kadar yılın en iyi derecesini yapıyor. Alışıldık alkış tufanı arasında kazanıyor, yeniden yarış kahramanı, pistlerin kralı haline geliyor.

Hayır, gördün mü, Emil için her şey bitmiş değil. Ama gördün işte, elinden geldiğince son kilometrelerde hızlanarak kazanabiliyor artık. Daha önceleri böyle yapmıyordu.

Daha az kazanmak bir ileri bir geri ilerleyen herhangi biri için çok önemli değildir. Ancak o şimdiye kadar hep birinci gelmiş, asla düşüş yaşamamıştı. Gerçi yaşlandıkça daha az başarılı olması, çabalarından daha çabuk yorulması kendini toparlamasının daha fazla zaman alması doğaldır. Bunu biliyor ama kimi kez sanki hiçbir şey bilmek istemiyormuş gibi, zarları yeniden atmak istiyor. Hep konuşkan ve asla bitkin değil, işte bir kez daha Brüksel rekorunu yeniden kırmak istediğini söylüyor.

Yine olmuyor. O kadar az oluyor ki Londra-Prag maçından sonra üçüncü gelen Emil bundan sonuç çıkarmışa benziyor. Atletizmi tamamen bırakmasa da, hâlâ formdayken bu kararı uzun süre önce aldığını belirterek, Melbourne olimpiyatlarından sonra uluslararası müsabakalara katılmayacağını açıklıyor. Bir de, böyle iyi zaten, başarılarım epey uzun sürdü.

Ama müthiş biri o. Her şeye rağmen, buyurun işte, dünya rekorlarından birini, saat rekorunu kırmayı aklına koyuyor ve bunu Prag'a yakın küçük bir kent olan Celakovice'de başarıyor, işte böyle. Öylesine kafasına esip rekor kırıyor. Emil son anda vazgeçiyor zira pist hazır değil, ama yerine, bir ay önce Rus Ivanov'un elinden aldığı bu mesafedeki rekoru yenilemek için yirmi beş kilometre koşmaya karar veriyor. Ve işte koşuyor ve rekoru eline geçiriyor. Bitti diye bakılan bu adam bütün dünya rekorlarını yeniden eline geçiriyor uzun mesafede altı bin metreden otuz kilometreye kadar. Kimse bir şey anlayamıyor.

Kimse ne diyeceğini bilemiyor. Bir strateji geliştirdiğinden kuşkulanılıyor, bütün dönem boyunca oyununu gizledi, Celakovice'deki bu beklenmedik zaferi kazanabilmek için zayıf, hatta düşüşte gibi göründü. Daha uzun mesafelere hazırlanmak için, kuşkusuz Melbourne maratonu uğruna, beş bin ve on bin metredeki şansından bilerek vazgeçtiğini düşünüyorlar. Dört yıl önce, olimpiyat öncesi oyunlarda da aynı şeyi yapmış, zayıf gibi görünmüş ama sonunda dünyanın altının toplamıştı. Onun ne yapacağı belli olmaz. Emil'in "özel hayatında Emil" başlığını taşıyan ve Dana tarafından

yazılmış son bölümüyle, *Antrenmanlarım ve Yarışlarım* başlıklı hatıralarını yayımlamasının bir tür elveda olup olmadığı da aynı biçimde bilinmiyor.

Dana, EmiPle birlikte iki ay Hindistan'a gidiyor, oralı atletlerin antrenmanını yönetecekler ve bir-iki konferans verecekler -Prag'da durumlar değişmiş gibi görünüyor, ülkeden giderek daha kolay çıkılıyor. Bombay'a geldikten sonra Yeni Delhi'ye geçiyorlar, Emil orada her gün kırk kilometre koşacak, çünkü maraton hazırlık ister. En azından o buna böyle hazırlanıyor. Zaten döndükten sonra *Svobodne Slovo*'da Melbourne'de sadece bu yarışa katılacağını söylüyor, işe yararlı biçimde katılma şansı ummadığı olimpiyatlarda on bin metre yarışları bitti artık.

Ama hiç belli olmaz, fikrini yine değiştirebilir. Yarışçı yıldızlar sık sık müzikhollerdeki veda törenlerini andıran törenlerle nihai, trajik açıklamalar yaparlar, ama hemen ardından beklenmedik biçimde antrenmanlara, hatta yeni performans gösterileri sunarlar. Her neyse işte, Emil de Çekoslovakya üstüne çöken aşırı soğuk havalara karşın ormanda antrenmanlara devam ediyor.

Sonra yarış dönemi Prag'daki ilk koşuyla başlıyor: Paris'e gidecek sekiz koşucunun seçilmesi söz konusu. Yarışma zor, sekiz kilometreden biraz fazla ve hava sıcaklığı -14 derece. Emil önce Kodak diye bir koşucunun belirlediği ritme uyuyor ve sonunda on altı metrelik mesafeyle gruptan ayrılıyor, iyi bu, her şey bitmiş değil. Elbette seçiliyor. Sakinlik içinde XIX. *L'Humanite* koşusunu bekliyor.

- Böylece oraya varıyor, nazik gülümseyişi, şimdi ar

Böylece oraya varıyor, nazik gülümseyişi, şimdi artık tamamen kazınmış başındaki ponponlu beresiyle, eşyalara, insanlara bakarken her zamanki şaşkın ve büyülenmiş gibi görünen bakışlarıyla ve başlama tabancasının patlamasına kadar hiç değiştirmediği yüz ifadesiyle. Ama EmiPi kozunu paylaşacağı birini bekler gibi bekleyen Kuts da geldi, zira yaşma rağmen ve onu bir an önce gömmeye çalışsalar da Emil herkes için hâlâ en büyük engel olarak kalıyor. Ve Kuts, isyankâr favorileri ve sarı saçlarıyla çıkıntılı elmacık kemikleri, geniş omuzlarıyla, hep Potemkin zırhlısında iner havasıyla, işte ateş sesini duyar duymaz fırlıyor, varışa kadar da yanına kimsenin yanaşmasına izin vermiyor, arkada kalan Emil ise yarışı ancak üçüncü olarak bitirebiliyor. Pekâlâ, diyor yumuşak huylu Emil, bu durumu dram haline getirmiyor, bu yeniyetmeler gelişirken ben yaşlandım, tamam. Benim zamanım geçti, benim son dönemim. Onurlu biçimde tamamlamam için daha fazla antrenman yapmalıyım. Onurlu bir son demenin tek anlamı var: sekiz ay sonra Melbourne olimpiyatları.

Ve antrenmana dönüyor. Önce Macaristan'da, Tata kampında, sonra Stara Boleslav'da, üstünde asırlık ağaçların, gölgelerinde Emil'in rekorların çoğunu kırdığı muhteşem gürgenlerin ve uzun kayınların bulunduğu pistte. Orada görüntüsünü ihmal edecek kadar antrenman yapıyor, eskimiş, rengi tanınmaz haldeki bir üstlüğü geçirmiş, dört günlük sakal ve sokak serserileri gibi gözlere kadar çektiği beresiyle. Öyle ki sonunda kendine zarar veriyor, sağ tarafında ameliyat edilmesi gereken bir fıtık oluşuyor.

Hastane, sessizlik. Uzun sessizlik, bu sırada her zamanki gibi dört bir yandan anında yalanlanan dedikodular, bu yalanlamaları da yalanlayan başka dedikodular ortaya çıkıyor: Emil koşuyu bırakmış, yok hayır, ordu gününde koşacak ya, ama hayır, ordu gününe katılmayacakmış, Emil çok hastaymış, yok canım, turp gibiymiş, kışkır-

tıcı sözleri nedeniyle oyunlara katılması yasaklanmış, hiç değil, olimpiyatlara gidecekmiş, yok yok, olimpiyatlara sadece seyirci olarak gidecekmiş, yok yok gitmeyecekmiş, vazgeçmiş. Emil yeniden yatıyor. Yeniden ameliyat olması gerekiyor. Antrenmanlara tekrar başladı, hiç olmadığı kadar çalışıyor. Formunu bulamıyor, artık ilerlemiyor, boş veriyor, bitmiş durumda, geri gelecek, dönecek. Geçmiş zamanla, gelecek zamanla,

şimdiki zamanla ama özellikle geçmiş zamanla, ondan bu kadar sık ender olarak söz edilmişti, ve kendisi de düşüşünü açıklıyor.

Yarışlara dönüyor. Keskin bir soğukta, etkili kırağıda, Bratislava'da on bin metreyi çok da başarıyla, sonra Thorgau'da yirmi beş bin kilometreyi mutlak bir canlılık içinde koşuyor ve onurlu dereceler elde ediyor, herkes hemen fikrini değiştiriyor. Elbette Melbourne'a gidecek, çünkü bütün formunu kazandı, maratona, sonra da on bin metreye katılacağı açıklanıyor, beşinci altın madalya kazanacağı tahmininde bulunuyorlar.

Peki, Melbourne'e gideriz, tamam, ama Emil çok iyimser değil, bütün bunlara pek inanmıyor. Büyük karşılaşmalardan önce sık söylediği gibi, yorgun olduğunu söylüyor. Sonra, Avustralya seyircisini pek hissetmiyor. Onların atletizm yarışmalarına pek alışkın olmamasından endişeleniyor, basitliğindeki zarafete hassas olmadıklarını, at yarışı ya da motosiklet gibi daha az soyut yarışlara meyilli olduklarını düşünüyor. Öte yandan sonunda onu on bin metreye yaz-dırmayıp sadece maratona izin veren seçmecilerle tartışıyor.

Kısaca ikinci kez güney yarım küreye geldiğinde morali pek de iyi değil. Olimpiyat köyündeki lojmanına geldiğinde Coriolis yasasını doğrulamak için banyoya koşmuyor. Sonraki günler bu işi ilgisizce yapacak, ama asık suratla ve pek de meraklanmadan, zaten bunun pek işlemediğini sanıyor. Merakının ışığında onu birazcık eğlendiren tek şey yepyeni fotoğraf makinası.

Bununla birlikte ekim başlarında, ilk günler hava fena gitmiyor, çünkü ilkbahar başı, parklar çiçek açmış, deniz sakin, hava açık, geceler ılık. Ama kısa süre sonra hava değişiyor, yağmurlu günler, soğuk rüzgârlar başlıyor, çit kenarlarına sığınan Port Phillip rıhtımındaki siyah kuğular da dahil olmak üzere herkes titriyor. Moral diye bir şey yok, üstelik herkes Helsinki'yle karşılaştırıldığında buradaki olimpiyat oyunlarının rezalet olduğunda hemfikir: sıradan organizasyon, vasat yemekler, kırık dökük ekipmanlar, düzensiz pist. Foşurdayan musluklar, onu aratmayan ısıtma, çok kısa, gıcırdayan yataklar, tıpkı normlara uymayan havuz gibi, sekiz milimetre kısa, o yüzden olimpik sayılmaz. Sonra, uzun mesafe koşucularına pek uygun olmayan ağır ve yakıcı çöl sıcağı getiren rüzgâr esmediğinde, bu kez de güneyden esen rüzgâr var, yakındaki

Antarktika’dan gelen ve koşucuların hoşuna gitmeyen dondurucu, burgaçlı bir rüzgâr.

Ama maraton günü güneş çıktı demek yeterli olmaz. Sıcak mı sıcak bir cehennem, koşucuların omzuna yük gibi binen boğucu sıcaklıkta bir fırın. Korunmak uygun olduğu için Emil aşırı kalın beresini atıp hafif kumaştan, ama yetersiz kalan bir kasketle değiştiriyor. Koşu kurak ve tozlu bir kenar mahalle yolunda yapılıyor, gölgeliği olmayan ve yer yer aşınmış yolun zemini topukları altında eziliyor. Dandenong Road adlı bu yolun kenarlarında Venedik panjurlu evler bulunuyor, bunların önünde de büyük ve disiplinsiz bir kalabalık toplanmış, biradan yüzleri kızarmış erkekler, ince giysili kadınlar, kovboy pantolonlu amazonlar, korttan kaçmış tenis oyuncuları, çimlerden gelen kriket oyuncuları, omuzlarında bastonları ya da koltuklarında raketleriyle.

Tabanca atışından sonra, ki böyle bir ortamda serseri bir kurşunun kazaya yol açmamış olması mutluluk vericiydi, koşu başladı. Herkes koşmaya başlıyor ve ilk yirmi kilometre boyunca Emil ihtiyatlı biçimde onuncu sırada bulunuyor. Bu başlangıçta onun için her şey kötü de değil: numarasını yapıyor kalabalığı kasketini iyice sallayarak selamlıyor, hatta amatör fotoğrafçılarla fotoğraf çektirmekle oyalanıyor. Her şey büyük yokuşta değişiyor, yolun Melbourne yönüne döndüğü kavşağı işaret eden kırmızı bayraktan önceki uzun yokuş bu. Ama sendelemeye başlayan rakipleri için de işler kötüye gittiğinden, ancak zikzaklar halinde ilerleyenler bitkin düşüyor ve birbiri ardına yarışmayı bırakıyor, Emil beşinci sıraya yükselmek için sonraki on kilometre boyunca bundan yararlanıyor, ama bunun sonunda bu kez onda işler ters gidiyor.

Makine önce ayrıntılarda su koyuvermeye başlıyor, sol yanda sallanmaya başlayan bir bacak, omuzda sinir batması, sağ uylukta bir kramp başlangıcı, sonra birden acılar ve arızalar birbirine ekleniyor, bir ağ oluşturuyor, ta ki bütün vücudun düzeni bozuluncaya kadar. Emil, hâlâ düzenli biçimde koşmayı sürdürse de sürekli zemin kaybediyor, ancak kesintili bir koşu seyri sunabiliyor, bir süre sonra gözleri çukurlarına kaçmış, göz kenarlarındaki halkalar giderek derinleşmiş halde, dengesiz, tutarsız, donuk ve düzensiz bir otomatı andırıyor. Korkunç güneş altında bir kask gibi ağırlaşan kasketini attı işte.

Otuzuncu kilometrede, nefesi kesilip iki büklüm olan Emil, üstüne su kovalarıyla süngerlerin ve içeceklerin bulunduğu masalar konmuş parkur kenarına yaklaşıyor. Emil bol bol ıslatıyor kendini, yarım bardak su içiyor, tereddüt içindeymiş gibi, kalan yola bakıyor, yeniden hareket etmek için yapacağı hamleyi bir an frenliyor, bardağında kalan suyu içiyor ve yeniden koşuyor. Artık eklemleri sallanan bir kukla gibi koşuyor, kesintili adımlarla, yerinden çıkmış beden organlarıyla, kaymış bakışlarla, sinir sistemiyle ilişkisi kesilmiş gibi ilerliyor. Stadyuma kadar böyle dayanıyor, ama son çizgiyi altıncı olarak geçip yeniliyor, Emil dizleri üstüne çöküyor, başı sararmış çimlerin üstüne düşüyor, uzun süre böyle kalıyor, bu sırada ağlıyor ve kusuyor ve işte bitti, her şey bitti.

Her şey bitmedi.

Her şey bitmedi, çünkü EmiPin bakışlarının, üzerine kustuğu bu sarı ve kısa boylu çimeni büyük planda kaydettiği o anı izleyen on yıl boyunca daha çok şey olup bitecek.

Önce, Avustralya’dan döndükten sonra, albay olarak atanacak. Şimdiye kadar hep kazandığı bir zaferden sonra terfi alıyordu, ama sanki bu kez yaptığı hizmetler için, kariyerinin sonunu taçlandırmak içindi bu. Gerçekten de sadece yarışmadan vazgeçtiğini bildirmekle kalmıyor, uzun yıllardan beri ilk kez ülkesinin şampiyonlar klasmanında artık ilk sırayı almıyor: Bir disk atıcısı ve gülle atıcısının ardından ancak beş numaralı atlet oluyor. Böylece terfi ettiriliyor, sonra da yeni görev veriyorlar: savunma bakanlığında eğitim işlerinden görevli spor işleri müdürü olarak atanıyor.

Ancak sanki yine ve hep koşma isteğinden vazgeçmiş gibi görünmüyor. Melbourne’den altı ay sonra aynı zamanda aslında ülkenin en iyi beş bin metre koşucuları olan eski arkadaşları, gelip ondan bir yardım istiyorlar. Elbette, seve seve, diyor Emil, sizin için ne yapabilirim. Şey işte, yani, diyorlar arkadaşları, bizimle koşsan, yani, eski zamanlardaki gibi, iyi de, ben bıraktım, diyor Emil onlara, siz de biliyorsunuz. Hiç de değil, diyorlar arkadaşları sabırla, bunu demek istemiyoruz. Yarışma söz konusu değil elbette. Elbette bunu biliyorlar, EmiPin yarışlardan tamamen çekildiğini açıkladığını. Hayır, ondan sadece yarışı idare etmesini, kendilerini daha iyi ifade edebilmelerini sağlayacak uygun bir alan açmalarını istiyorlar. Peki, diyor Emil, onlara yardımcı olmayı kendisi de istiyor. Peki, eğer buysa. Ve

söylenen gün geldiğinde rüzgârlı bir yağmur altında, onlarla usluca koşmaya başlıyor. Ancak varışa beş tur kala dönüp arkasına baktığında, pistin öbür tarafında, nefes nefese kalmış, inleyen karaltılardan başka kimseyi görmüyor. Bilerek yapmadı ki, kendini tutamıyor.

Bunu gören Emil, çevresindekilerin de cesaretlendirmesiyle biraz daha devam edecek, farklı yerlerde mutluluk tadacak. III. Moskova spor oyunlarında Lenin stadyumunun ince tuğla pistinde on bin metre koşuyor, tanımadığı biriyle delicesine kapışıyor ve onun ardından yarışı altıncı bitiriyor. Bu heyecan verici, gülünç, ama üç ay sonra Odessa'da aynı mesafede tıpkı eski güzel günlerinde olduğu gibi yarışı kazanıyor. Heyecan verici, karmaşık.

Çok karmaşık: Ispanya'da Saint-Sebastien krosuna katılmak üzere davet edildiğinde Emil katılmak istiyor ama bu kez son olacak. Orly aktarmalı bir uçakla gidiyor. Tupolev'den inince gümrük kontrol kulübelerinin arkasında, çıkış kapısına yığılmış bir muhabir ve fotoğrafçı grubu fark ediyor. Emil bu duruma alışmış, Emil duygulanıyor, orada olmaları ne iyi, sizi unutmadıklarını görmek hep mutlu eder. Ama gümrüğü geçtikten sonra bakıyor, kimse kalmamış, kalabalık gruptan bir tek aceleyle fotoğraf bobini saran bir stajyer kalmış geriye, o da EmiPe bakmıyor bile, diğerleri, aynı saatte Londra'dan gelmiş Elizabeth Taylor'ı her açıdan ve eğimden flaşa boğduktan sonra orayı terk etmişler.

Emil engelli ve değişken zemindeki koşu olan Saint-Sebastien yarışına işte bu karmaşık duygularla giriyor. Yine başlıyor yarış: tabanca patlayınca rüzgârı arkalarına alan koşucular hızlı çıkıyorlar. Başa geçip maceraya atılanlar, at yarışı pistine çıkan yokuşta iş zora binince, hızla geriliyorlar. işte Emil orada atağını yapıyor, hızlanıyor, ancak altı koşucu onu yakından takip ediyor. Artık rüzgâra karşı koşan Emil burgaçlarla mücadele etmek için adımlarını kısa atıyor, sonra her zamankinden daha çok yüzünü buruşturarak, en güzel günlerinde olduğu gibi, harcadığı çabadan suratı değişmiş halde ağaçların altına hamle yapıyor ve yirmi metre önde, hipodroma giriyor, sallanan yirmi bin mendille selamlanıyor ve işte kananıyor. Ustayı alkışlıyorlar, onurlandırıyorlar, bir sombrero ve bir bask fox-terrier cinsi köpek veriyorlar, Dana adını Pedro koyuyor, ona uzun süre bakacaklar.

Son zaferi bu, en iyisi burada durmak. Tamamen terk etmek en iyisi bu sefer. Zaten statüsü de aynı değil: Emil *L'Humanite* krosuna iki yıldır sadece antrenör olarak katılıyor. Her gün koşsa da sadece keyfi için, antrenman olsun diye, yani daha az koşuyor. Ve daha az antrenman yaptığından, ülkede olup bitenlerle ilgilenmek için daha çok zamanı var.

Olup bitenlerle ilgilenmeye değer doğrusu. Mel-bourne'u izleyen on yıl boyunca, Gottwald'ın ölümünden sonra Parti genel sekreteri Cumhurbaşkanının yerini aldı, ama etiket değiştirilmiş olsa bile herhangi bir iyileşme olmadı: Çekoslovakya halk demokrasisi, sosyalist cumhuriyet haline geldi, aradaki fark pek anlaşılamadı, ama olsun. Yeni bir şey yok, yine aynı korku, yine aynı soğuk, bütün bunlar gri hava ve umutsuzluk içinde sürünüyor, kuyruklar ve imzasız mektuplar.

Oysa Alexander Dubçek adlı yeni genel sekreter ortaya çıkıyor ve biraz ortamı değiştirmek istiyor. Özetle Dubçek yeni bir etiket istiyor, bu kez etiket sosyalist demokrasi, ilk bakışta pek kaygı uyandırmıyor bu, ama aynı zamanda ülkenin Avrupa'ya açılması gerektiğini de açıklıyor. Bu da Prag'ın kuzey doğusunda, iki bin kilometre uzakta, sosyalizmin ablasının kaşlarının azıcık çatılmasına neden oluyor.

Ama Dubçek bununla kalmıyor. Kimsenin hayâl etmeye bile cesaret edemeyeceği kararlar alıyor. Sansürün kaldırılması. Dinsel hoşgörü. Büyük Prag davası sırasında mahkûm olan eski yöneticilerin itibarlarını iadesi. Fikir suçları nedeniyle hapsedilmiş yazarların serbest bırakılması. Herkes için yurtdışı seyahat özgürlüğü. Meşruiyetin ve adaletin yeniden tesisi. Kısaca buzlar eriyor gibi görünüyor. Olanlar karşısında kimse gözlerine inanamıyor. Televizyonda sıradan kişiler söz alıyor, bakanları ve yöneticileri sorguluyor -bu sırada Moskova'daki abla kaşlarını daha fazla çatıyor.

O zamandan sonra her şey basbayağı yerinden oynamaya başlıyor. Korku gevşeyince günlük hayat farklı bir düzen alıyor. Birden herkes birbiriyle konuşmaya başlıyor, sokakta, aile içinde, işte, hep sustukları ve kimseye kulak vermedikleri her yerde konuşmaya başlıyor. Bir araya geliyorlar, tartışıyorlar, fikir alışverişinde bulunuyor, yorumlar yapıyorlar, daha fazla formda hissediyorlar, sanki hava da öncesine göre daha az soğuk gibi. Her an hissettikleri endişe olmaksızın serbestçe nefes alıp veriyorlar, yeni, hem

sosyalist hem de liberal bir Çekoslovakya hayâl edebiliyorlar. Komünist, elbette, tamam, zira başka türlüsünü yapamazlar, ama komünist olarak yeni bir yaşama tarzı ve özellikle de daha iyi yaşama tarzı bulmaya çalışacaklar.

Birkaç nostaljik Stalinci hariç bütün bunlar herkesin hoşuna gidiyor, Emil de bunları çok iyi görüyor. Yolculuk etme şansını bulmuş, yurtdışında ifade özgürlüğünü ve kendi evinde bilmedikleri hareketleri görmüş biri olarak bu özgürleşmenin ilerleyişini izleyip desteklemekten başka bir şey yapamazdı. Dubçek'in önerdikleriyle Novotny ve diğerlerinin verdiklerini karşılaştırdığında Dubçek'i desteklemeden edemezdi. Emil, ittifakı halka açıklanınca stadyumlardan çekilmiş olsa bile ülkesinin en sevilen insanı olarak kalıyor. Herkes giderek daha memnun oluyor.

Bu durum bir yıldan az sürüyor, büyük abla sabırsızlanmaya başlıyor. Kısa sürede sabırsızlık öfkeye, öfke de infiale dönüşüyor. Melbourne'den on iki yıl sonra, Prag'da bir Ağustos gecesine kadar.

Sovyetler Çekoslovakya'ya giriyor. Uçaklarla ve saldırı tanklarıyla geliyorlar. Önce Aeroflot uçuşuyla; uçaktan seçme Spetsnaz birliklerine ait bir grup sivil paraşütçü sakince iniyor, Prag havaalanını denetim altına alıyorlar. Sonra kırmızı yıldız taşıyan diğer uçaklar, Mig savaş uçakları ve ağır malzeme taşıyan dev Antonov An-12, ayrıca Ordunun havayoluyla gelen 103. bölüğü. Bu ordu Prag merkezine doğru yola koyuluyor, yolda başkanlık sarayına uğruyor. Sonra Varşova paktına ait yedi bin zırhlı mekanize birlik, ülke sınırına yığılmış, beş bin askerle başkente doğru yöneliyor.

Bunlar T-54, T-55 ve T-62 model tanklar ve Spets-naz'larda Makarov tabancaları, AK-47 saldırı tüfekleri ya da katlanır kabzalı modelleri, RPK-74 hafif makinalı, SVD Dragunov nişancı tüfekleri ve tekli AGS-17 el bombası atarlar bulunuyor. Böyle bir donanım bir savaşa ya da bir işgale uygun olurdu ama hiç de değil. Otuz yıl önce olduğu gibi tatlı bir ilhak da söz konusu değil, hayır. Sovyetler, efendisi olduklarını düşündükleri ve şimdiki gidişatını sinir bozucu gördükleri bir rejimi biraz düzene koymak istiyor, o kadar. Böylece Varşova paktındaki beş ülkenin ordularıyla geliyorlar ve yerleşiyorlar, hepsi bu.

Kentin paraşütçülerin eline düşmesi için on-on bir saat yetiyor, kara birlikleriyle birleşme gerçekleştiğinde Sovyet tankları Prag'a güçlü biçimde giriyor. Bundan sonra ülkenin işgali yirmi dört saatten daha az bir sürede gerçekleşiyor.

Bu küçük topluluk Prag'a girdiğinde karşılama soğuk da değildi, aynı zamanda düşmanca ve dirençliydi. Wen-ceslas meydanında gece yarısı orada burada duran, motorları homurdayan T-55 tanklarına karşı koymak için toplanıyorlar. Tank sürücüleri dışarı çıkmaya çalıştıklarında müthiş yuhalamalarla karşılanıyorlar. Sonra Ulusal müzenin çatısından birkaç el ateş tankların zırhına isabet ediyor. Tankçılar aceleyle yerlerine giriyor, kapaklar kapa-

nıyor, namlu dönüyor ve bütün zırhlılar aynı anda ateşe başlıyor, müzenin camları parçalanıyor, cepheden parçalar çöküyor.

Silah sesleri, ateş eden makinalılar ve otomatik tabancalar kentin hemen hemen her yerinde duyulmaya başlıyor, göstericiler yayın yapmaya devam eden ve şimdi de tankların yöneldiği radyo binasına doğru seğirtiyorlar. Önce havaya, ardından giderek daha aşağılara ateş eden tanklar oraya park etmiş arabaları binanın işgaliyle görevli piyadelere yol açarak itekliyor, sürüklüyor, eziyor. Sonra saat sabah sekizde radyo işgal ediliyor, düzenli stüdyo yayınları kesiliyor. Düzen geliyor.

Sonraki günler Prag'da halk pasif direniş gösteriyor. Önce askerlerle konuşmayı deniyorlar, pek bir şey elde edemeyince bazı alışkanlıklar ediniliyor. Kentte yolunu kaybetmiş Sovyet askerler yol sorduklarında her zaman ters yönü göstermek normal hale geliyor. Aynı biçimde davetsiz misafirlerin akıllarını karıştırmak için işaret levhalarının yerleri sürekli değiştiriliyor. Ve işgalin ilk gecelerinde Wen-ceslas meydanında toplanmaya devam ediyorlar.

Emil göstericilere katıldı. Gelecek ay kırk altı yaşına girecek. Beli bükülse de hâlâ yakışıklı, hâlâ açık, hâlâ sakin, ama o akşam, alışılmışın tersine, gülümsemiyor. O akşam iri dişleri görünmüyor.

Gösteri yerine yeni gelmiş EmıPı hemen tanıyorlar. Bir şeyler söyle Emil, hadi, diyorlar, herkes bağırıyor, tepkisiz kalamazsın. Emil önce biraz

çekiniyor. Söyleyecek bir şeyi olmadığından değil kuşkusuz, ama gazetecilerle söyleşiler yapmış olsa da kalabalıklara hitap etmeye alışkın değil. Önemli değil, konuşmaya başlıyor: narin sesini zorlayarak ulusal kahraman söz alıyor, paktın ordularının işgalini kabul etmiyor, kınıyor. Atletlere özgü bakış açısından söylüyor, yakında birkaç hafta sonra olimpiyat oyunları Mexico'da yapılacağından orduyu olimpiyat için ateşkese davet ediyor. Bu pek açık olmayınca, oyunlar sırasında SSCB'yi boykot etme çağrısı düşüncesini açıkça söylüyor.

Bu sözlerin sonuçları tahmin bile edilemez. Hemen ertesi gün Emil bakanlıktaki görevinden atılıyor, izleyen günlerde Parti'den atılıyor, ordudan ihraç ediliyor, Prag'da ikameti yasaklanıyor. Tek o değil: aynı zamana Parti'nin üç yüz bin üyesi üyelikten alınıyor, komünist olmayan diğer üç yüz bini de kamu haklarından mahrum ediliyor, bir diğer üç yüz bini ya işten çıkarılıyor ya da alt göreve indiriliyor.

işte, Emil işsiz kalıyor. Elbette artık seyahat özgürlüğü olmasa da, ülkeyi terk etmeyi deneyebilir, diğerleri deniyor ve başarıyorlar, ama yurdu terk etmeyi aklına bile getirmiyor o. Düşünecek zamanı bile yok, çünkü birkaç gün sonra ülkenin kuzeybatısında Alman sınırı yakınındaki Jachymov uranyum madenlerine işçi olarak gönderiliyor.

Jachymov uranyumun kırılarak elendiği açık maden ocağı, burada işleme atölyelerinden, moloz tepelerinden, sıvı atık depolarından yayılan tozları, çok zehirli gaz olan radon gazını azaltacak herhangi bir sulama ya da havalandırma sistemi yok. Rüzgâr hemen her yere radyoaktif zerrecikleri dağıtıyor, su da yeraltı sularına ve nehirlere karışıp hayvanlara, bitkilere, insanlara bulaşıyor.

Emil orada çeşitli işlerde çalışıyor, bu da ona Bata'daki iş değişikliklerini hatırlatıyor, tek fark buranın şakası yok. Molozlar öğütüldükten sonra oksitleme, çekme, karıştırma yoluyla iyice yoğunlaştırılıyor, bu işlemleri Emil biliyor, zaman zaman yıkama, kurutma ve ambalaj fabrikalarına geçiyor. Gerektiğinde maden filizi vagonlarını çekip itiyor. Bu işleri altı yıl boyunca yapıyor, bu yıllar boyunca nasıl bir yöntemle bilinmez, Emil üç kez kılık değiştirerek Prag'da oturmak zorunda kalan Dana'yı görmeye geliyor.

Altı yıl boyunca sosyalizmin büyük ablası ve Alexan-der Dubçek'i bahçıvan yapan Prag'daki gölge iktidar, Emil'i çöpçülüğe yükseltip başkente almaya karar veriyor. Bu onu aşağılama anlamında çok iyi bir fikir gibi görünüyor, ama o kadar da iyi bir fikir olmadığı kısa sürede anlaşılıyor. Öncelikle el arabası ve süpürgesiyle kenti kat ederken halk Emil'i hemen tanıyor, herkes onu onurlandırmak için pencerelere koşuyor. Sonra, çalışma arkadaşları çöpleri onun toplamasına karşı çıktığından, Emil kamyonun arkasından küçük adımlarla eski zamanlardaki gibi tezahüratlar eşliğinde koşmakla yetiniyor. Takımının atandığı mahallenin sakinleri, her sabah alkışlamak için onun geçeceği yollara çıkıyor, çöplerini kamyonun arkasına kendileri boşaltıyor. Dünyada hiçbir çöpçü onun kadar alkışlanmamıştır. iktidara yerleşenlere göre bu işlem başarısızlıkla sonuçlanıyor.

Bu nedenle onu çabucak görevden alıyorlar, bir-iki görevde daha deniyorlar, ama çalışırken popüler olması nedeniyle sorun çıkıyor. Çaresiz kalınca, taraçalama işinde amelelik yapsın diye kenttekinden daha az kalabalığın olduğu, daha az dikkati çekeceğini umdukları köylere gönderiyorlar sonunda. Resmi belgelerde jeolog olarak görünen Emil telgraf direkleri dikimi için toprağa çukur açma işini yapıyor, iki yıl da böyle geçiyor, sonra Emil ona artık yoldaş diye hitap etmeyen bir kurulun önüne geliyor. Önüne yeni bir yazı koyuyorlar, ısrarla imzalamasını söylüyorlar.

Bu belgede, geçmişteki hatalarını gerektiği gibi itiraf ediyor. Karşı devrimci ve burjuva gerici güçleri desteklemekle hata ettiğini, iki bin sözcüklük Şart denen gerici hayvanlığı imzalamaması gerektiğini. Şimdiki durumdan genel olarak memnun olduğunu, özellikle de kendi özel hayatından çok memnun olduğunu. Dedikodulara rağmen hiç çöpçü ya da kazma işçisi olmadığını. Hiç eziyet görmediğini, tenzili rütbeye uğramadığını, ihtiyat subayı maaşını almaya ihtiyacı olmadığını. Jeolojik kazı işinden kazandığı paranın fazlasıyla memnun edici olduğunu ve bu iş sayesinde yeni ve çok çekici bir dünyayı keşfettiğini, imzalıyor. Kendi eleştirisini imzalıyor, rahat bırakmaları için başka ne yapabilir ki. imzalıyor, ve kısa süre sonra, işte affediliyor. Cezasını tamamlıyor. Prag'da spor bilgi merkezinin alt katında bir görev veriyorlar ona.

Olsun, diyor, yumuşak başlı Emil, arşivcilikten ötesine layık değilmişim demek.